

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Kdo se bojí Talmudu? 4
Talmud není tajná nauka

Legenda o Josefovi, ochránci Židů 6
Tisovská legenda má charakter pověry

A přijely tanky... 16
Unikátní výstava v Národním muzeu

■ Krátce

Slovo Talmud znamená Učení. Nejde ovšem o žádnou tajnou nauku, Talmud byl vydán mnohokrát tiskem ve velkých nákladech a koupit si jej může kdokoli. Pikantní je, že první kompletní vydání Talmudu (1520–1523) pochází z tiskařské dílny renesančního křesťanského učenice Daniela Bomberga v Benátkách.

Věra Tydlitátová

Představitelé slovenského Ústředního pracovního úřadu navrhli svému německému kolegovi Sagerovi, že mohou dodat 20 000 mladých židovských pracovníků. Posouzení takové nabídky patřilo v Německu (jako vše, co se týkalo Židů) do kompetence Himmlerova RSHA (Hlavní úřad říšské bezpečnosti) a Sager, jako představitel jiného resortu, musel nabídku slovenské vlády projednat s RSHA, kde v čele židovského referátu byl Adolf Eichmann.

Anton Rašla

K německému vlivu na židovský život v Čechách patří v 19. století i společná většinová orientace na liberální směr židovského náboženství. Směr, který je spojen se jmény Israel Jakobson, rabín Abraham Geiger, rabín Leo Baeck nebo rabín Richard Feder. Židé v Německu a v českých zemích sdíleli společný osud v dobrém i zlém, i v dobách nejtemnějších. Společně prchali do exilu, kde založili nové obce jako Beth Hillel ve Washington Heights v New Yorku, kterou vedl již zmíněný bývalý mnichovský rabín Baerwald.

Dr. Jan Mühlstein

Byla to podivná okupace. Státisíce vojáků a tisíce tanků přijelo chránit české a slovenské občany před neexistující kontrarevolucí, jednotky prvního sledu byly složeny z tupých, nekomunikativních tvářů stepních zoufalců, kteří se domnívali, že bojují proti západnímu Německu a Lipenskou přehradu si pletli s Baltem.

Milan Kalina

Reformní šabaton v Liberci

Kaleidoskop přátelství

Kateřina Weberová, Jan D. Reitschläger a rabín Tomáš Kučera při čtení z Tóry.
Foto Jan Syka

Navraťte se ke mně a já se navrátím k vám, praví Hospodin zástupů

Úvaha k měsíci elul

Tato Boží slova, která čteme v knize proroka Malachiáše (3,7), charakterizují nejen měsíc elul – měsíc milosrdenství a kajících modliteb, ale též období Vysokých svátků, které po něm následuje.

Zvuky šofaru, kterými završujeme raní bohoslužbu, pronikají do nejhlubších míst našich srdcí, aby v nás vyvolaly nejen bázeň, ale především potřebu a touhu kát se za nesprávné činy, kterých jsme se během roku dopustili, a vyznat se z nich před Všemohoucím, což je první krok k jejich nápravě. Rabi **Moše ben Maimon – Rambam** uvádí ve svém díle הלכות תשובה (יד החזקה): „Jestliže člověk úmyslně nebo omylem porušil jedno z pozitivních či negativních příkázání Tóry a když se vrátí zpět na správnou cestu a vyvaruje se dalšího hříchu, je povinen se vyznat ze svého činu Bohu, neboť je psáno (Nu 5,6): „Když se muž nebo žena dopustí nějakého hříchu... vyznájí svůj hřích...“ Upřímné vyznání hříchu/ů je základem opravdového návratu na cestu plnění Božích příkázání a podřízení se Jeho vůli. Zároveň je předpokladem pro vyslyšení našich proseb, abychom byli o Roš ha-šana zapsáni a o Jom kipuru potvrzeni v Knize spravedlivých.

Mnozí z nás si díky panujícímu stereotypu představí pod termínem *chozer bi-tšuva* – חוזר בתשובה – nebo *baal tšuva* – בעל תשובה – muže s pohledem upřeným do nám neznámých výšin, s dlouhými neupravenými vousy a pejzy, majícího na hlavě černou kipu či klobouk a oblečeného v jakési černé kaftanosako. Žena *chozeret bi-tšuva* – חוזרת בתשובה – nebude na tom z jejich pohledu o nic lépe. Hlava pokrytá šátkem nebo čepcem neurčité formy, ani vlasek není vidět. Až na zem splývající dlouhá sukně, bledá líčka, prostě jedním slovem – fanatička. Bohužel, mnozí *chozrej bi-tšuva* takovým svým pojetím návratu k Bohu ještě posilují nesprávný stereotyp. Opravdový návrat k Všemohoucímu se neprojevuje pouze vnější formou, ale především zásadním vnitřním přerodem duše každého jedince. Je zcela samozřejmé, že oděv těch, kteří se vrátili k Hospodinu a plnění micvot, bude v souladu s halachou a tradicí.

Chazara bi-tšuva – חזרה בתשובה – může u každého z nás proběhnout nejen během různého časového úseku, ale i různým způso-

bem. Že také existoval dosti drastický návrat na správnou cestu, o tom vypráví příběh, který předkládám čtenářům Maskilu:

Před více než 700 lety žil ve španělském městě Leónu velký učenec a kabalista rabi **Moše ben Šem Tov**, zvaný **de León** (asi 1240–1305). V Mošeho rodném městě žil také jeden nenapravitelný židovský hříšník, který byl přesvědčen, že jeho duši nepomůže již ani upřímné pokání a návrat na cestu plnění

micvot, *tšuva* – תשובה. Jednou, během deseti dnů pokání, potkal onen hříšník na ulici rabi Mošeho a se sarkasmem v hlase se ho zeptal: „Může tšuva pomoci takovému hříšníkovi, jako jsem já?“ Rabi Moše mu odpověděl: „Není nic, co by mohlo zabránit tšuvě, pokud opravdu míníme učinit takový krok. Ale v tvém případě pouze smrt může vykoupit tvé hříchy. Přijmeš-li smrt jako vykoupení za své zločiny, bude tvé pokání Nebesy přijato.“

„Budu moci také vejít do ráje?“ zeptal se rabiho onen hříšník. Rabi Moše mu odpověděl: „Ano, budeš mít právo na posmrtný život, *olam ha-ba* – עולם הבא – jako každý jiný Žid.“ Hříšník ještě dodal: „Rabi, slib mi, že v ráji budu stále ve tvé blízkosti.“ Rabi mu to slíbil

a pokračoval dál do své učebny, do bejt ha-midraše. Slova rabi Mošeho velmi zapůsobila na onoho hříšníka, a ten sledoval rabiho až před učebnu, do níž po krátkém váhání nakonec vešel. Hříšník se tam pak s lítostí v srdci vyznal rabimu ze všech svých činů, kterých upřímně litoval, a prosil ho, aby mu pomohl vrátit se k Bohu a na správnou cestu, s níž sešel, a tak vykoupit své hříchy. Hříšník také dodal, že je ochoten pro to i zemřít. Rabi

Moše ho vyslechl a posadil ho v učebně lavičce. Poté přikázal přinést nádobu plnou vařícího roztaveného olova. Rabi Moše de León se ho zeptal: „Jsi ochoten podstoupit i tuto smrt upálením?“ Kající odvětil: „Ano, hlavně že tak budou vykoupeny mé hříchy!“ Rabi mu tedy přikázal: „Je-li tomu tak, otevři ústa a polkni!“ Žid otevřel ústa a polkl... Samozřejmě ne roztavené olovo, ale lžičku medu, kterou mu rabi dal do úst. Tu se ten Žid dal znovu do usedavého pláče: „Rabi, cos mi to udělal! Já už nechci žít ve svém hříšném těle, chci spásu pro svou duši! Vem si můj život, ale zachraň mi duši!“ „Synu,“ odvětil rabi, „neboj se. Ten, jenž sedí na nebesích, přijal tvé pokání.“

➤ Od té doby tento Žid neopustil své místo v učebně rabi Mošeho, s nímž se tu celé dny modlil, učil a postil. Krátce poté, kdy zemřel rabi Moše de León, odešel z tohoto světa i náš Žid, *baal t'shuva*. Když ležel na smrtelné

posteli, byla jeho poslední slova: „Uvolněte cestu rabi Mošemu z Leónu, který přichází, aby mě přivedl do ráje!“ S těmito slovy naotech odevzdal svou duši Stvořiteli.

Jistě naše *chazara bi-tšuva* nemusí být ani v nejmenším tak dramatická jako v tom-

to příběhu. Každý z nás má však povinnost, ale i možnost napravit své hříchy, kterých se dopustil, a to ještě před nástupem nového roku 5769. Pokud by to přece jenom nestihl, Hospodin mu dává k dobru ještě deset dní pokání mezi Roš ha-šana a Jom kipur. Mnohé z nás jistě zajímá, jak je možné se do budoucna vyvarovat většiny hříchů, zvláště těch, které narušují dobré mezilidské vztahy – *bejno le-chavero* – בינו לחברו. Pokud z naší strany vyvineme opravdové úsilí o nápravu a potom zcela napravíme námi narušené mezilidské vztahy s našimi bližními, tak poté nám Hospodin promine tyto naše hříchy. Recept je prostý. V Tóře se neuvádí, že Bůh stvořil krásného, silného, bohatého, chytrého či jinými výjimečnými vlastnostmi obdařeného člověka. V Tóře je napsáno pouze toto: „Učíme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby.“ Z toho se učíme, že opravdu podstatné je, abychom se k sobě navzájem chovali prostě jako lidé, kteří mají na paměti, že byli stvořeni k obrazu Božímu.

*Všem čtenářům a příznivcům
לשנה טובה תכתבו!*

► **Rabín Daniel Mayer**

Foto: www.galitz.co.il

Program Bejt Simcha září 2008

SOBOTA 13. ZÁŘÍ
od 10 hodin v Bejt Simcha
Ranní sobotní bohoslužba s Masorti
a rabínem Ronaldem Hoffbergem

SOBOTA 27. ZÁŘÍ
od 10.30 hodin na Židovské obci
Ranní sobotní bohoslužba
a studium s rabínem
Tomášem Kučerou

PRAVIDELNÉ AKCE
Kabalat Šabat každý pátek
od 18 hodin

HODINY PRO VEŘEJNOST
až do odvolání pouze po předchozí
telefonické dohodě

Bejt Simcha
Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 222 251 641, 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

EVROPSKÉ SETKÁNÍ MLADÝCH ŽIDŮ

6. – 9. listopadu 2008

BERLIN SPANDAU

Informace: www.tamar-europe.com

Kontakt: muehlstein.wupj@gmail.com

Bejt Simcha ve spolupráci s WUPJ srdečně zve na

ŠABAT S RABÍNEM TOMÁŠEM KUČEROU

sobota 27. září 2008

na Židovské obci (sál ve 3. patře), Maiselova 18, Praha 1

Šachrit – ranní bohoslužba od 10.30 h

Šiur – společné studium týdenního oddílu Tóry od 12 h

Príspevky ke společnému vegetariánsko-mléčnému obědu vítány.

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě na www.maskil.cz

b) v tištěné podobě za cenu poštovního a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, telefon: 724 027 929, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovního a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

Komentovaná prohlídka Nového židovského hřbitova

**neděle 7. září
ve 14 hodin**

Nový židovský hřbitov, Izraelská 1, Praha 3 (u stanice metra Želivského), sraz u vchodu. Prosíme muže, aby si s sebou vzali pokrývku hlavy.

**Pořádá Bejt Simcha v rámci
Evropského dne židovské
kultury.**

Hřbitovem vás provede Sylvie Wittmannová, která podá jak obecnější výklad o židovských hřbitovech, tak i konkrétní informace o významných osobnostech a rodinách zde pohřbených.

Část III.

různé lesky **DIAMANTŮ**

Nádhrou diamantů se převážně šnoří ženy, ale obchodování, opracování je výlučně mužskou záležitostí. Centrem dosud zůstávají Antverpy se zbožím odhadovaným na 26 miliard dolarů (*The New York Times*, 1. 1. 2006), ale značně se změnilo složení a lokace mistrů brusičů a kráječů, legendárně trpělivých, s tradicí trvajícím už více než 500 let. Poskytovala živobytí 25 tisícům odborníků ve městě a okolních vesnicích.

Práce náročná a těž drhá, tak tomu bylo zhruba až do roku 1970, kdy došlo k pozvolné a pak urychlené změně. Zbývá necelých 800 expertů specializujících se na to nejznamenitější kamení, vytrácejí se postavy ortodoxních Židů v černých kaftanech. Přibývají firmy s indickými jmény a přesunem práce zejména do Indie, kde náklady na pracovní sílu v porovnání s Belgií nepřesahují jednu pětinu.

K ještě důkladnějšímu posunu došlo v aktivitách vedoucích k nalezení a vykutání tohoto nejvzácnějšího materiálu. Legendární naleziště v Jihoafrické republice a Namibii pozbyla svůj primát, z afrického kontinentu by pouze Botswana vystoupila na stupínek vítězů na druhé místo se stříbrnou medailí. Z podrobné zprávy (*Financial Times*, 23. 8. 2006) se dozvídám, že v současné době největším zdrojem diamantů je Rusko, Sibiř, naleziště na vzdáleném, nehostinném severu, o němž pramálo víme a po němž pramálo bažíme.

Jako třetí v této světové tabulce se umístila Kanada, náš zdejší soused, k němuž lze dojet po silnici a pak stále dál k severu, pokud trpělivost a silnice dovolí. Podívejme se na mapu, na oblast od západu k východu: napřed Yukon, poté Northwest Territories s hlavním městem Yellowknife (20 000 obyvatel) a pak dál domorodý novoutvar jménem Nunavut. Tři nesamostatná, federální vládou z Ottawy spravovaná území o rozsahu celičké západní Evropy ale jen všeho všudy se sto tisíce obyvateli. Polovinu tvoří domorodci – někdejší Eskymáci, pokrokově přejmenovaní na Inuity. Tento Nunavut o velikosti Francie má jen třicet kilometrů jakési pořádné silnice.

Jižní část země, v pruhu sto kilometrů podél americké hranice, kde žije absolutní většina Kanadánů, začíná věnovat dálnému

a nesnadno dosažitelnému severu oprávněnou a rostoucí pozornost. Již nyní v oněch Northwest Territories tamější dolování diamantů tvoří víc než polovinu hodnoty veškeré hospodářské produkce. Jsou to končiny „almost beyond imagination“ slovy ředitele společnosti Tahera Diamond Corporation, sídlem v Torontu na letu se stovkou pozvaných bankéřů, investorů k zahájení produkce v Nunavutu v místě jménem Jericho. K slavnostnímu přestřihnutí pásky k otevření třetího diamantového dolu v zemi přijel sám kanadský premiér Stephen Harper, kritizován, že tomuto aktu dal přednost před účastí na mezinárodní konferenci o HIV/AIDS v Torontu, kde kanadská vláda byla oficiálním hostitelem.

Dvacetitisícový Yellowknife, hlavní město Northwest Territories neboli Nunavuku

Dva předchozí doly započaly s produkcí v roce 1998 a čtvrtý, ve vlastnictví jihoafrického kolosu De Beers, zahájil na konci loňského roku. Výdělky tam jsou znamenité, někteří čeští zájemci by se měli informovat. (K nápadu mě vede zkušenost s několika našinci, kteří odlétli až na Aljašku pracovat pár úporných měsíců na rybářských lodích a přivezli si pak domů mnohé tisíce peněz.) Noblesní firma Tiffany, spoluinvestor zahájení produkce v Jerichu, otevřela v Yellowknife svou provozovnu na zpracování a zušlechťování diamantů. (A jako experty si tam přivezla pracovníky z dálného tropického ostrova Mauritia.)

V cestě jsou překážky způsobené přírodou i lidmi. K zádrhelu došlo s plány zužitkovat obrovská naleziště zemního plynu v povodí mohutné řeky Mackenzie, což by vedlo ke vzniku mnoha tisíc pracovních příležitostí. Budování plynovodu se pozdrželo o řadu let kvůli komplikovanému vyjednávání mezi federální vládou, zájmovými skupinami domorodců a olejářských společností.

Značný dopad způsobuje též globální oteplování, a to v pozitivním i negativním smyslu. Lákavá je vize vzniku nezamrzajícího přístavu, možnost plavby větší část roku po nezamrzlých tocích. Výborné vyhlídky pro rybářský průmysl, rozmach turismu, snadnější přístup geologů do terénu, jednodušší pátrání po nalezištích kovů, zejména mědi a železné rudy.

Oteplování ale působí notně potíže při přepravě materiálu. Nunavut, jak již poznamenáno, má pouze třicet kilometrů silnic. Nutno tedy spoléhat na „cesty lední“ (*ice roads*), tisíce takto sjízdných kilometrů po zamrzlých jezerech, k bezpečnému použití ale pouze v zimních měsících, jejichž použitelnost se právě kvůli globálnímu oteplování povážlivě zkracuje. To již například zabránilo De Beers v dodávce materiálu ke zhotovení bytovek pro pracovníky na diamantovém projektu Snap Lake.

Kanada se navíc obává, že do jejich méně zamrzlých vod se budou hrnout cizí ponorky – americké, ruské, evropské – bez povolení Ottawy, co již údajně činí a miniaturní kanadská pobřežní flotila tomu nemůže zabránit. Přetrvávají spory mezinárodní právní povahy. Kanada uplatňuje nárok na 200 mil (370 km) výlučné hospodářské zóny (EEZ – *Exclusive Economic Zone*), což ale mezinárodní společenství neuznává, s důrazem na princip otevřených moří, majetku nás všech. Dánsko se s Kanadou sváří o vlastnictví pustého neobydleného ostrova poblíž grónského břehu, původního dánského teritoria. Kanada na své výspě Yellowknife posílila vojenskou posádku a jakousi leteckou minibázi.

Rostoucí ceny kovů a nerostů přispívají k investičnímu úsilí mezinárodních důlních společností. Je to k prospěchu nejen Kanady a Ruska, ale řady zemí onoho třetího, údajně se rozvíjejícího světa. Velmi již pokročily Botswana a Chile, dozvídám se optimistické informace o zdárných krocích v Peru, Ghaně a dokonce i Tanzanii. Vzniká naděje, že dosažené úspěchy v tomto druhu podnikání – zužitkování toho, co příroda zanechala pod povrchem – by mohly rozkřesat i jiné užitečné aktivity na povrchu.

► Oto Ulř

foto www.picasaweb.google.com

Kdo se bojí Talmudu

Traktát Suka z druhého vydání Bombergova Talmudu, 1525–39. Foto: commons.wikimedia.org

*Jak vzrůstá schopnost různých polode-
mentů mlátit do klávesnice, přibývá i množ-
ství článků s tématem žido-bolševicko-fašis-
ticko-multikulti-amerického spiknutí. Nejen
že existují různé weby, kde se mohou příz-
nivci neonaci, neofaši nebo nebolše ukájet
podle libosti, aniž by to někoho zase tak
moc zajímalo, ale také v různých brožur-
kách, diskusích, na stránkách schůžích,
v kázáních obránců „víry pravé“ i v politic-
kých projevech na demonstracích se obje-
vují odkazy „skutečných znalců“ na Tal-
mud. Pravda je, že Talmud jako projekční
plátno antisemitských frustrací je dosti
vhodný, neboť jej skoro nikdo nezná, je
nesnadné jej studovat, existují různé pod-
vrhy vydávané za nacistické éry a jde
o materiál tak obsáhlý a různorodý, že
o něm lze lhat mnohem snáze než o jiných,
lépe ověřitelných skutečnostech.*

Slovo Talmud znamená Učení. Nejde
ovšem o žádnou tajnou nauku, Talmud
byl vydán mnohokrát tiskem ve velkých
nákladech a koupit si jej může kdokoli.
Pikantní je, že první kompletní vydání Tal-
mudu (1520–1523) pochází z tiskařské dílny
renesančního křesťanského učenice Daniela
Bomberga v Benátkách. Přesto byl Talmud
zavrhován, odsuzován a dokonce pálen, aniž
se jím vážně zabýval někdo jiný než Židé
a jen několik vysoce vzdělaných křesťan-
ských osobností. Problémem je totiž charak-
ter všech hebrejských tradičních spisů,
jejichž argumentace se často opírá o etymo-
logii a gramatiku, takže je nejlépe studovat
Talmud v originále. Zapsané Mišny (právní
výroky) a Gemary (komentáře) jsou ovšem
psané ve specifické mišnaistické hebrejštině,
tedy hebrejštině pozdního starověku
a raného středověku, která se poněkud liší od
hebrejštiny biblické. To komplikuje čtení
i těm teologům, kteří průměrně dobře čtou
biblickou hebrejštinu. Navíc je v Talmudu
mnoho pasáží a slov aramejských, ale i ter-
mínů perských, řeckých a latinských, takže
průměrný čtenář neznalý talmudské tradice
nebo klasických jazyků má opravdu co dělat.

Existují dva Talmudy, Jeruzalémský
zvaný *Jerušalmi* a babylónský zvaný *Bavli*.

Babylónský se vyvíjel déle, je tedy kom-
plexnější a má i větší závaznost a autoritu.
Mluvíme-li o Talmudu, myslíme *Bavli*. Jeho
rozsah je impozantní a hluboké studium
zabere několik let. Talmud byl přeložen také
do moderních jazyků a navíc je opatřen kva-
litním komentářem, takže přečíst si alespoň
něco z něho v angličtině nebo v němčině
může každý. Talmud je dostupný dokonce
i na internetu, není tedy třeba složitě shánět
jeho objemné svazky. O to ostudnější je, že
ani jeden z antisemitských „učenců“ si tu
námahu nedal a každý z nich papouškuje
nesmyslné hlouposti. Chtít ovšem po těchto
lidech, aby cokoli poctivě studovali, je asi
stejně, jako chtít po slepici, aby snášela zlatá
vejce posázená rubíny.

Talmud jako soubor Mišny a Gemary má
dlouhou ústní historii, která počíná zhruba
po návratu Židů z babylónského zajetí
v 5. století před obecným letopočtem a zavr-
šuje se sepsáním Mišny okolo roku 200
občanského letopočtu vynikajícím učencem
Jehudou ha-Nasim. Gemara se pak alespoň
v babylónských školách vyvíjela ještě
zhruba 400 let. Už toto obrovské časové roz-
pětí vývoje Talmudu znamená, že je zde
shromážděn neuvěřitelně pestrý materiál
různých žánrů. Kromě suchých právnických
výkladů zvaných *halacha* najdeme i *agadu*
(někdy se uvádí též správný tvar *hagada*),
totiž barvitá vyprávění různých komentá-
torů, jejich diskuse, spory, ilustrativní his-
toriky, anekdoty, legendy, pohádky. Nechybí
ani humorné pasáže, provokace, vyhocená
diskusní tvrzení, přísloví a podobně. Již
z toho vyplývá, že je snadné například vytrh-
nout nějaký takový zdánlivě absurdní výrok
z kontextu a dokazovat jím cokoli. Při špat-

ném překladu je pak překroucení smyslu
téměř nevyhnutelné. Tím lze vysvětlit ony
„citáty“ opakovaně přemílané v nacistických
příručkách, neonacistických blábolech i anti-
semitských žvástech některých křesťanů
typu například Michala Semína. V horším
případě si ovšem bojovníci proti Talmudu
tyto „citáty“ cucají z prstu a v celém Tal-
mudu nenajdeme žádnou oporu pro jejich
propagandistické tlachy. Samozřejmě
u těchto „citátů“ vždy chybí jakýkoli rele-
vantní odkaz. Takové počínání není jen pro-
hřeškem proti etice odborníka, ale jde
o vědomou lež a pomluvu s cílem ublížit.

Kdo by se chtěl seznámit se skutečnou
podobou alespoň jednoho z traktátů Talmudu,
má možnost studovat *Pirkej Avot* neboli
Výroky otců nyní i v češtině. Jde sice o poněkud
netypický spis, neboť tento traktát je
vlastně sbírkou talmudské moudrosti
v podobě vybroušených aforismů význam-
ných rabínů, nikoli o klasický právní materiál
přítomný v jiných traktátech, ale jde o spis
nejvíce přístupný čtenáři. Ukazuje praktickou
etiku každého dne, je srozumitelný a i dnes
aktuální. Nabádá Židy, aby se chovali přátel-
sky k nežidovským spoluobčanům, učence
vede ke skromnosti, připomíná dlouhou tra-
dici judaismu a z ní vyplývající odpovědnost
každého jednotlivce. Velký důraz klade na al-
truistické jednání a na spravedlnost vůči kaž-
dému. Tento traktát může být inspirativní
samozřejmě i pro nežidovského čtenáře,
neboť učí univerzálním mravním hodnotám.

Proč jsem tedy nazvala tento článek *Kdo
se bojí Talmudu?* Nešlo jen o provokaci. Tal-
mudu se skutečně mohou obávat hlupáci,
darebáci, lháři a demagogové. Je to obrovská
duchovní hodnota, která již po více než dva
tisíce let kultivuje lidskou mysl a ducha.
Obávají se ho oprávněně ti, kdo pohrdají
vzděláním, etikou, spravedlností a kdo by
chtěli udělat z lidí tupé nemyslicí stádo
povolné uspokojovat jejich ambice a chti-
vost. Je mi líto, že se Talmud nestuduje více,
hlupáci různé provenience by měli mnohem
méně šancí.

► Věra Tydlitátová

Katedra blízkovýchodních studií Filozofické
fakulty Západočeské univerzity v Plzni

Doporučená literatura v češtině:

Cohen, Abraham: **Talmud pro každého**,
Sefer, Praha, 2006. Stemberger, Günter:
**Talmud a midraš: úvod do rabínské lite-
ratury**, Sefer, Praha, 1999. **Pirkej avot,
Výroky otců**, Sefer, Praha, 1994. Wiesel,
Elie: **Talmud. Portréty a legendy**, Sefer,
Praha, 1993

Kompletní Talmud v angličtině:

Talmud, Schottenstein Edition, Mesorah
Publications, New York, 1997

Legenda o Josefovi, ochránci Židů

Je pochopitelné, že bývalí luďáci, gardisté, arizátoři a fanatičtí slovenští nacionalisté se při malování politického portrétu Jozefa Tisa snaží, aby z jeho tváře zmizely všechny skvrny a vrásky, aby vynikla jeho andělská krása. Takové retušování nakonec způsobuje, že z černého se stává bílé...

Tato „Tisovská legenda“ už má charakter pověry. Čím je pověra iracionálnější, vzdálenější od skutečnosti, tím je chytlavější a pro věřícího přijatelnější. S fanatickým věřícím je zbytečné a neplodné polemizovat, má svou „pravdu“, svou nevyvratitelnou fixní ideu. Proti pověrám je ale třeba bojovat.

Majetek trnem v oku

Legendu nebo spíše pověru o Tisovi jako dobrotivém obránci a zachránci Židů šíří lidé, kteří by mohli být příslušníci sekty s názvem *Pohotovostní oddíly Tisovy gardy*. Podle jejich výkladu nemohl Tiso deportacím slovenských Židů zabránit, ale s ohledem na křesťanskou morálku dohlédl, aby se rodiny deportacemi nerozdělily. Byli tak vyvezeni nejenom práceschopní muži a ženy, ale také jejich děti a staří lidé. Co říkají fakta? Zachovalé dokumenty hovoří jasnou řečí. Poprvé, v roce 1936, se pro vysídlení Židů vyslovil ještě v předmnichovské republice zcela veřejně poslanec čs. parlamentu za HSL'S Karol Sidor. Ve svém projevu na půdě parlamentu žádal vyvezení Židů do Birobidžanu (v té době do nově vytvořené autonomní židovské oblasti v SSSR). V předmnichovské republice byl takový návrh jen politickým gestem, přesto ukázal, jaké názory a cíle má strana, kterou Sidor v parlamentu reprezentoval.

Jiné to bylo okamžitě po vzniku Slovenského státu, kdy jeho vláda nastolila program, který měl v první řadě zbavit Židy jejich majetku, v druhé řadě je odstranit z hospodářského a politického života. Takový program se mohl uskutečňovat jen postupně a na začátku měl charakter hospodářského problému a jeho realizace byla přidělena do působnosti hospodářského úřadu kanceláře předsedy vlády, který od ledna 1940 vedl horlivý byrokrat Augustín Morávek. V září 1940 už Morávek stál v čele nově zřízeného Ústředního hospodářského úřadu,

v jehož kompetenci bylo i přidělování židovského majetku nežidům nebo-li tzv. arizace.

Morávek patřil k těm, kteří po „eichmannovsku“ zastávali názor, že vyřazení Židů z hospodářského a politického života Slovenska by se dalo neefektivněji provést jejich zmizením ze slovenského prostoru. Je nepochybné, že tuto svou ideu vedoucím mužům slovenské politiky nejen sděloval, ale líčil i její, pro stávající režim, nepochybné výhody.

Problém pracovních sil

Koncem roku 1939 uzavřela slovenská a německá vláda dohodu o dodání pracovních sil do Říše a Protektorátu. Slovenská vláda to považovala za výhodné hned z několika důvodů: získala by finanční zisk, zmenšila by se nezaměstnanost a získala by

Členové Hlinkových gard stříhají vousy židovskému muži, předvolanému do transportu. (foto Vojtech Sobek, www.ncsml.org)

i propagandistický kapitál. Byl by to přece významný příspěvek Slovenska německému válečnému úsilí. Na začátku se slovenští dělníci hlásili na práci v Říši ochotně, ale v průběhu roku 1940 začala i na Slovensku válečná hospodářská konjunktura. K neochotě odjíždět do Říše přispěl samozřejmě i počátek bombardování německého území Angloameričany.

Hitler však potřeboval stále víc pracovních sil. V Protektorátu jednoduše nařídili pro několik ročníků mládeže pracovní povinnost známou jako „nucené pracovní nasazení v Říši“. Od Slovenska požadovali němečtí představitelé takřka dvojnásobný kontingent pracovních sil proti prosinci 1939. Více než dvoutýdenní jednání mezi představiteli německých pracovních úřadů

a slovenského Ústředního pracovního úřadu skončila 21. ledna 1942 s konstatováním slovenské strany, že není schopna požadovaný kontingent pracovních sil do Říše a Protektorátu naplnit. Vláda si však uvědomila, že nedodržení dohody o dodání pracovníků může německá strana interpretovat jako nedostatek vděčnosti za darování samostatnosti.

Představitelé slovenského Ústředního pracovního úřadu navrhli svému německému kolegovi Sagerovi, že mohou dodat 20 000 mladých židovských pracovníků. Posouzení takové nabídky patřilo v Německu (jako vše, co se týkalo Židů) do kompetence Himmlerova RSHA (Hlavní úřad říšské bezpečnosti) a Sager, jako představitel jiného resortu, musel nabídku slovenské vlády projednat s RSHA, kde v čele židovského referátu byl Adolf Eichmann.

Německý vyslanec na Slovensku Hans Ludin dostal 16. února 1942 z německého ministerstva zahraničních věcí telegram, že říšská vláda souhlasí s nabídkou slovenské vlády a přijme 20 000 práceschopných Židů. Morávek, Koso, Tuka a Mach velmi dobře věděli, že na Slovensku je možné sehnat jen 17 000 mladých a práceschopných Židů, ale současně přivítali rychlou ochotu Němců a rozhodli se jim nabídnout všechny slovenské Židy. Už tehdy působil v Bratislavě Eichmannův pověřenec Wisliczeny jako zástupce RSHA a toho Koso jménem vlády požádal o cestu do Berlína a získání Eichmannova souhlasu s německým přijetím všech slovenských Židů.

Koncem února 1942 odcestoval Wisliczeny spolu s úředníkem UHÚ Zimanem do Berlína, aby přivezli souhlas s návrhem a podmínky pro jeho realizaci. Eichmann oznámil, že Himmler se slovenským návrhem souhlasí za těchto dvou podmínek:

1. Slovenská vláda zbaví všechny deportované Židy slovenského občanství.

Premiér Slovenského štátu **Vojtech (Béla) Tuka**

Prezident Slovenského štátu **Jozef Tiso**

► **2. Za každého deportovaného Žida zaplatí Říší 500 říšských marek.**

Hned po návratu z Berlína informovali Ziman a Wisliczeny o výsledcích své cesty Tuku, Macha a Morávka. Premiér Tuka požádal Wisliczenyho, aby diplomatickou cestou vyžádal potvrzení souhlasu na realizaci. Avšak Tuka ani nečekal na oficiální potvrzení z Berlína a na 3. března 1942 svolal zasedání vlády, kde ji informoval o této akci. Šestého března 1942 informoval i Státní radu, kde byli i některé prominentní osobnosti. Biskup Vojtaššák a předseda Spolku sv. Vojtěcha Pöštényi žádali, aby se vláda postarala o to, aby pokřtění Židé byli na nových místech odděleni od ostatních Židů a aby měli k dispozici kněze a kostel.

Tisova arogance

Jak je vidět, v této etapě iniciativně vystupovali jen Morávek, Koso, Tuka a Mach (ministr vnitra). Vnucuje se otázka: A co vůdce strany a státu, prezident Jozef Tiso? A právě zde začíná legenda...

Stínová Židovská rada v Bratislavě se o záměru vyvézt slovenské Židy dozvěděla už koncem ledna 1942, ačkoliv vládní úmysly byly oficiálně oznámené v tisku až 3. března 1942. Není třeba spekulovat, jak se to dozvěděli. Na Slovensku to bylo i tehdy tak, že v hospodách a kavárnách se mezi novináři komentovaly zprávy z vlády, z hlavního velitelství HG a z UHÚ už pět minut po tom, co se tyto tajné záležitosti projednaly. O Židech se navíc tvrdí, že se o nepřijemných věcech dozví ještě dříve, než se stanou.

O mnoha prominentních luďáckých činitelích se v gardistických kruzích šeptalo, že mají přátelské vztahy se Židy (o těchto prominentech se říkalo, že jsou „bílí Židé“), dokonce se naznačovalo, že tam jsou vzdálené příbuzenské vztahy atd. Domnívám se také, že se na Slovensko dostaly zpravodajskými kanály ze Švýcar (dr. Friedmannová) zprávy o konferenci ve Wansee, kterou svolal R. Heydrich a jejímž úkolem bylo „konečné řešení židovské otázky v Evropě“. Proč by jinak podobné zprávy vyvolaly v židovské obci takovou paniku? Navenek přece celá záležitost vypadala víceméně nevinně, slovenská vláda nabídl Židy v rámci nábory pracovních sil do Německa.

Židovské kruhy konaly rychle a s předstihem, tak jako se jedná v panice: 25. února 1942 se sešla skupina židovských veřejných činitelů, aby se poradili, jaké kroky se mají podniknout, protože už věděli, že ze Slovenska mají deportovat všechny Židy bez rozdílu věku. Na schůzce se rozhodlo, že:

a) *Svazy židovských náboženských obcí a svaz rabínů se ihned obrátí memorandumem na prezidenta Tisu s prosbou o milost.*

b) *Bude se intervenovat u slovenských hospodářských činitelů s argumentací hospodářských a finančních škod, které deportace způsobí.*

c) *Obrátí se na katolické a evangelické duchovenstvo s výzvou, aby se zabránilo strašným důsledkům deportací.*

Armín Frieder, rabín z Nového Města nad Váhom, se 27. února 1942 sešel s ministrem školství Jozefem Sivákem. Ten mu poradil,

Deportovaní Židé přijíždějí na shromaždiště ve Stropkově, květen 1942

aby se prostřednictvím lékárnice Baleghové v Bánovcích zkontaktoval s prezidentem Tisem. Měl se nejprve sejít s provinciálem slovenských jezuitů Mikušem, který byl Tisovým zpovědníkem, a současně mu také Sivák poradil, aby zašel za diplomatickým představitelem Vatikánu na Slovensku Msgr. Giuseppe Burziem.

Rabín Frieder kontaktoval provinciála jezuitů už druhý den a ten poslal ihned do Vatikánu osobního posla. Tisovi bylo 5. března 1942 odevzdáno memorandum židovských náboženských obcí a Svazu rabínů. O tom, že si jej přečetl, svědčí jeho parafa s poznámkou „a. a.“ (ad acta) – tedy pokyn dokument neřešit a odložit.

Rabínu Friederovi se podařilo prostřednictvím paní Belegové sejít se s Tisem až 8. března 1942 v Bánovcích, kam Tiso chodil jako tamní farář sloužit nedělní mši. Při tomto setkání odevzdal Frieder Tisovi ještě další pamětní spis slovenských rabínů, ve kterém kajícíně prosili o milost, protože otevřeně zdůrazňovali, že deportace Židů znamená jejich fyzické vyhubení. Avšak ani alarmující obsah tohoto listu na Tisa nezapůsobil.

Memorandum, které Tiso nechal založit „ad acta“, mělo přece jen za následek několik reakcí církevních činitelů. Vatikánský diplomat Borzio navštívil 7. března 1942 předsedu vlády Tuku a vyslovil názor, že deportace

znamenají nelidský, nekřesťanský čin. Biskup Jantausch 10. března 1942 intervenoval u Tisa ve jménu lidskosti proti deportacím. Dne 12. března 1942 se slovenští biskupové rozhodli požádat členy vlády a prezidenta, aby od deportací ustoupili a hledali takové řešení židovské otázky, které by nebylo v protikladu s přirozenými a božskými zákony. Dne 14. března si státní sekretář Vatikánu předvolal slovenského vyslance a požádal jej, aby odevzdal Tisovi a Tukovi protest Svaté stolice proti deportacím.

Tyto akce byly neúspěšné, na prezidenta Tisa neměly vliv a v březnu 1942 byly vypraveny první transporty. Naděje představitelů slovenských Židů, že to bude právě Tisův zákrok, který transporty odvrátí, se ukázala jako naivní.

Proč byl Tiso neoblomný?

Mezi Tisem a Tukou panovala rivalita. Byl to právě Tuka, který jako první vystoupil s požadavkem autonomie Slovenska a na dlouhý čas se octnul v československém vězení, byl velitelem první ozbrojené organizace Rodobrana, a jako první slovenský politik kontaktoval Hitlera ještě před jeho „pivním pučem“ v roce 1923. Tiso věděl, že Tuka je v Berlíně skutečně dobře zapsaný. V dostatečné míře si však neuvědomil, že v Berlíně dobře věděli, že Tuka (na rozdíl od Tisa) je na Slovensku mimořádně neoblíbený a nemá takřka žádnou autoritu. Existuje vícero dokumentů, které potvrzují, že Hitler se několikrát vyslovil, že kvůli pokoji na Slovensku potřebuje na klíčovém místě Tisa, a nikoliv Tuku. Rivalita mezi Tisem a Tukou však Berlínu vyhovovala. Dokumenty také potvrzují, že nacisté měli pochopení, že Tiso je kněz a jeho odpor vůči deportacím by neohrozil jeho postavení. Tiso však ponechal Tukovi volnou ruku.

Německý vyslanec Ludin poslal 6. dubna 1942 telegram říšskému ministru zahraničních věcí Ribbentropovi, ve kterém se potvrzuje, že slovenská vláda dala souhlas k deportacím Židů bez jakéhokoliv německého nátlaku a že prezident Tiso s tím souhlasil navzdory nesouhlasu episkopátu.

Věřícím v tisovskou legendu ale nepohne ani řeč dokumentů. Ke zrodu legendy o Tisovi jako dobrotivém ochránci Židů přispěli bohužel i vzpomínané iluze rabínů a představitelů slovenských Židů, že v porovnání s radikálním Tukou a Machem znamená Tiso určitou naději...

► **Anton Rašla** (Autor byl žalobcem v procesu proti J. Tisovi před Národním soudem.)

Chupe není ani ženichova, ani nevěstina chucpe

V minulém čísle jsme si přiblížili bar/bat micvu, která je významným předělem v životě každého mladého pána či slečny. Formálně jsou děti již dospělé, odpovědné za své činy, ale to ještě neznamená, že přestaly být zcela dětmi. Spíše začíná nové období v jejich životě – dospívání neboli puberta. Pro tuto metamorfózu má moderní hebrejský slang velmi výstižný termín tipeš esre, což se dá přeložit jako „blbnáct“ – každý rodič, mající ratolesti ve věku 12 až 17 let, ví přesně, o čem je řeč. Nezoufejte, i to časem přejde a z vašeho potomka se stane mládenec na ženění či slečna na vdávání. A o tom je vlastně řeč.

Hospodin řekl: „Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc, jemu rovnou...“ Člověk zvolal: „Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla! Ať muženu se nazývá – נשא – vždyť z muže – ושא – vzata jest.“ (Gn 2,23).

Každému z těchto slov „muž“ a „žena“ jsou společná dvě písmena: א (alef) a ש (šin); tato písmena tvoří spolu slovo שש (eš) – oheň. Písmena, kterými se liší slova muž a žena, jsou יוד a ה, která ve spojení tvoří jedno z mnoha jmen Božích. Naši učitelé z toho vyvodili poučení, že pokud mezi mužem a ženou není místo pro Všemohoucího, jediné, co pak zbyde, je oheň, tedy hádky, sváry, létající talíře a podobné scény, o kterých raději nemluvit.

O tom, že Hospodin je Tvůrcem světa, není pochyb, ale následující verš odhaluje, že Bůh je i vynikajícím rodinným psychologem: „Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem“ (Gn 2,24). V naší židovské společnosti, která podobně jako ostatní společnosti starověkého Orientu byla svrchovaně patriarchální, bychom spíše čekali slova o tom, že žena opustí své rodiče a půjde za svým mužem. Zde však nemáme co do činění s patriarchálním myšlením společnosti, ale s psychologií matky syna. Pokud mladý pár žije u rodičů nevěsty, není to ideální stav, ale většinou její rodiče naleznou se svým zetěm jakýsi modus vivendi, který umožní normální chod a rozvoj mladé rodiny. Pokud však nevěsta žije v jedné domácnosti s matkou svého muže, se svou tchýní, je zaděláno na problémy. Byť by se mladá žena snažila sebevíce, bude stále tou, která „ukradla“ syna. Neumí vést domácnost, ani slušně uvařit, na výchovu nestačí a o zehlení košil ani nemluvit. Nakonec to skončí frází: „Nevím, kde můj syn oči nechal.“ Samozřejmě jsou výjimky, ale změnit takový

myšlenkový pochod u tchýně nedokáže ani Hospodin, a proto jako prevenci případných fatálních konfliktů velmi moudře rozhodl, že muž půjde za svou ženou. Manželství je pro nás podobně jako i pro jiná vyznání Bohem požehnaný vztah mezi mužem a ženou, a tudíž tento vztah nemůžeme považovat za cosi přechodného, co teď uzavíráme, protože se nám to zrovna hodí. Manželství je hluboký, oboustrannou láskou naplněný vztah, který je však nerozlučně spjat s ohromnou mírou zodpovědnosti každého z partnerů

za sebe sama i vzájemně jeden za druhého. Všichni víme, že vstup do manželství je velice vážným krokem v životě každého jedince, a proto se musí pečlivě připravit.

Základní přípravu nazýváme šiduch. Tradice hovoří o tom, že největším šadchanem – zprostředkovatelem sňatků – je sám Hospodin. Učenci se ptali, čím se zabývá Hospodin poté, kdy stvořil nebesa a zemi. Odpověď je: přece „mešadech šiduchim“ – zprostředkovává první osobní setkání budoucích manželů. Vraťme se však na zemi. V každé židovské obci je alespoň jeden šadchan či šadchanit. Tedy dohazovač či dohazovačka, jak se lidově nazývají takoví zprostředkovatelé. Mnohým čtenářům se instituce šadchanů či šiduchů může jevit jako staromódní, ba přímo předpotopní a nehodící se do

dnešní moderní doby. Opak je však pravdou. Konečným cílem šiduchu je samozřejmě svatba. Ale jeho prvotním cílem je dosáhnout osobního setkání potenciálních partnerů pro společný život. Nejlépe když takové první nebo i následující setkání proběhne na neutrální půdě, kterou zpravidla bývá kavárna nebo byt společných přátel apod. Výhodou šiduchu je, že na začátku není hluboká citová angažovanost, ale spíš vůle se sejit s někým, kdo se chce ženit, případně vdávat. Pokud „přeskočí“ jiskra, setkání pokračují a pomalu je možné hovořit o budoucí svatbě. Pokud tomu tak není, tak se vlastně nic nestalo a lidé, kteří si nepadli do oka, se prostě rozejdou bez újmy na pocitech a na svém dalším citovém životě. Pokud je šadchan opravdu dobrý a profesionální, snaží se od potenciálních partnerů získat co nejvíce informací o tom, co od svého budoucího partnera očekávají, anebo naopak, co v žádném případě nechtějí. Šadchan ani nikdo, kdo je šadchan amatér, by neměl nikoho přemlouvat anebo poskytovat informace, které nejsou ověřené. To všechno může později velmi ublížit. Stejně tak by se partneri měli na první setkání dobře připravit. Obléknout se způsobem, který protějšek neodradí, mít dobrou náladu a nebát se. Vždyť o nic nejde, možná že to je začátek budoucího vztahu, anebo první a poslední setkání. Zajímavé je, že tato instituce šiduchu se vyskytuje s lehkými obměnami ve všech směrech judaismu, což svědčí o tom, že staletími prověřené instituce se ujaly i velmi moderní směry a považují ji za užitečnou a potřebnou, i když starému dobrému šadchanovi daly nová jména, jako například partnerský konzultant apod. Příště si povíme o tom, jak to vypadá, když se šiduch povede a chystá se svatba.

♦ Hana Mayerová

Ilustrace: www.chabad.org

čtení pro děti a jejich rodiče

O dohazovačích vážně i nevážně

Jak jste se mohli dočíst v předchozím textu paní Mayerové, je instituce šiduchu, tedy zprostředkovaného setkání potenciálního ženicha a nevěsty, institucí časem prověřenou a dodnes fungující, a povolání šadchana čili dohazovače je prací nadmíru zodpovědnou a záslužnou. Jak již bylo rovněž řečeno, má se zato, že správný sňatek je přímo dílem Božím:

Vznešená Římanka se jednou ptala rabího Josiho ben Chalafta: „Jak dlouho trvalo vašemu Bohu stvořit svět?“

„Šest dní,“ odpověděl učenec.

„A co dělá od té doby?“ zeptala se žena.

„Zařizuje sňatky,“ řekl rabi Josi.

„No, to není nic těžkého,“ namítla žena. „To zvládnou i já za chvíličku.“ Prikázala, aby jí přivedli tisíc otroků a tisíc otrokyň, nařídila jim, ať se postaví ve dvou řadách proti sobě a prohlásila: „Teď jste manželé.“

Druhý den ráno předstoupili otroci znovu před svou paní. Jeden měl rozbitou hlavu, jiný prasklý ret, další přeražený nos a tak dále. „Co se stalo?“ vykřikla žena.

„Já ho nechci,“ plakala jedna otrokyně. „Já s ním nezůstanu,“ křičela druhá. „Já ji nemůžu vystát,“ stěžoval si zase jiný otrok.

Vznešená Římanka šla opět za rabim Josim a řekla mu: „Opravdu není žádného Boha, jako je ten tvůj, a zařizování sňatků je jeho největší zázrak.“

Ač užiteční, jsou dohazovači častým terčem lidových vtipů a nejrůznějších historek:

Byl jednou jeden dohazovač, který cítil, že již stárne a není už schopen tolik cestovat a věnovat se své profesi naplno. Zaměstnal proto mladého muže na zaučení. Mladík o umění dohazovačském nic nevěděl a bylo tedy třeba mu náležitě vyloužit základy.

„Víš, mladý muži,“ vysvětloval starý šadchan, „nejdůležitější je umět lichořit a přehánět. A pořádně.“

„Rozumím,“ odpověděl bystrý mladý muž.

Jednou vzal šadchan svého učedníka s sebou na návštěvu k bohatému muži, který měl jediného syna.

„Nezapomeň, co jsem ti říkal,“ připomněl ještě šadchan mladíkovi. „Hlavně hodně nadšení a přehánění.“

Když přišli o onomu boháčovi, šadchan hned začal: „Mám pro vašeho syna dokonalou partii! Dívka z dobré rodiny.“

„Co, dobrá rodina, slabé slovo. Jsou to potomci vilenského Gaona!“ vykřikl nadšeně asistent.

„A jsou i bohatí,“ pokračoval šadchan.

„Co bohatí, vždyť jsou to milionáři,“ zvolal zase mladík.

„A pokud jde o děvče – hezká jako panenka,“ pronesl šadchan.

„Prý panenka,“ odušil pohrdavě asistent. „Fantastická krasavice to je!“

Šadchan vrhl na horlivého mladíka nejistý pohled a zakoktal: „No, tedy, abych vám pravdu řekl, „má jen takový jeden drobný nedostatek, ani za řeč to nestojí. Má na zádech takovou malou bradavici.“

„Pche, bradavici!“ zvolal nadšeně jeho mladý pomocník. „Vždyť tam má pořádný hrb!“

Anebo:

Šadchen doprovázel svého zákazníka, mladého muže, na návštěvu do rodiny potenciální nevěsty. Když se rozloučili a vyšli z domu, prohlásil šadchan vítězně: „No, neřikal jsem, jaká je to skvělá

rodina? A jak bohatá? Všiml jste si toho nádobí? Čisté stříbro!“

„Ano,“ přisvědčil mladík váhavě. „Ale nemyslíte, že si to nádobí třeba jenom vypůjčili, aby udělali dojem?“

„Cože? Nesmysl! Copak by někdo půjčil stříbrné nádobí takovým zlodějům?“

A do třetice:

„Jak to, že jste se mě snažil obelhat?“ vyčítá zájemce o ženitbu dohazovači.

„Jak to, obelhat?“ vykřikl rozhořčeně šadchan.

„Řekl jsem snad něco, co by nebyla pravda? Není snad ta dívka krasavice? A jak pěkně vyšívá? A nezpívá snad jako slavíček?“

„Tedy, to ano,“ připustil mladík. „Pokud jde o děvče, tak to je tedy v pořádku. Ale z jaké pochází příšerné rodiny! V tom jste mě obelhal – říkal jste, že její otec je mrtvý a ona mi teď říká, že on je už deset let ve vězení.“

„Nu, a já se vás ptám, mladý muži – tomu říkáte život?“

Věděli jste, že...

Již ve starověku bývaly sňatky domluvené, i když ještě neexistovala zavedená instituce šadchana tak jako v pozdějších dobách. Výběr vhodného partnera zpravidla zajišťovali rodiče. Otázkou vhodných spojení se zabývali i talmudičtí učenci. A jaká byla

v tomto směru jejich doporučení pro mladé muže?

Ožeň se s dcerou učeného muže.

Vezmi si ženu stejného nebo přibližně stejného věku.

Vezmi si ženu stejného nebo nižšího společenského postavení.

Vyber si ženu s jiným odstínem pleti, aby děti nebyly ani příliš tmavé ani příliš bledé.

Zvol si ženu jiné výšky, aby děti nebyly ani příliš malé, ani příliš vysoké.

Pokud možno se vyhýbej sňatku s vdovou nebo rozvedenou.

Nežeň se pro peníze.

Ovšem i při všech těchto racionálních pravidlech je zřejmé, že ani rabínům nebyl cizí smysl pro ženskou krásu, neboť nakonec praví: „Má-li žena krásné oči, není třeba žádných dalších doporučení.“

Reformní šabaton v Liberci

Kaleidoskop přátelství

Šabaton je vlastně takový koktejl. Jeho základem je několik desítek lidí, které spojuje zájem o progresivní judaismus, a k tomu přidáme jeden Kabalat šabat. Směs necháme odpočinout a druhý den přidáme šacharit, šiur, několik přednášek, besed a nezapomeneme přidat „voňavou“ havdalu. Třetí den zaplníme závěrečnou besedou s hodnocením a výměnou adres mezi novými přáteli. Šabaton je velmi silný koktejl, který lze servírovat jen jednou ročně, a to za odborné přítomnosti jednoho či více rabínů. Některé vědecké kapacity tvrdí, že pravidelnou konzumací šabatonu může vznikat i závislost, ale to dosud nebylo klinicky potvrzeno.

První, panenský, pionýrský, průkopnický, tedy tradici zakládající šabaton se konal vloni 20.–22. července v Děčíně, kde o nás pečovala místní židovská obec v čele se svým charismatickým předsedou. Setkání mělo dobrý ohlas, nálada byla skvělá, bohoslužby vedené rabínem Kučerou byly přitažlivé, jeho přednášky svěží a poutavé. Ale i další přednášky byly inspirativní, zejména skvělá exkurze do izraelské současnosti, kam nás zavedl prof. Paul Liptz, a temperamentní přednáška rabína Joela Oserana o progresivním židovství ve světě. Bohaté diskuse, které poté následovaly, svědčily o správném zvolení témat.

Letos 18.–20. července se konal již druhý Reformní šabaton (chtělo by se mi napsat „tradičně konal“, ale to by bylo asi trochu přehnané). Tak jako v Děčíně i v Liberci

Rabín Tomáš Kučera se raduje z čestného daru...

Zahraniční hosté s námi sdíleli radostnou atmosféru při „uvítání“ nového siduru.

byla hostitelskou náručí místní židovská obec, pořadatelem akce byla Česká komunita progresivního judaismu Bejt Simcha a Světová unie progresivního judaismu (WUPJ), díky které bylo možno tak náročnou akci uspořádat. Největší díl nejednoduché organizační práce připadl na koordinátorku Bejt Simcha Katku Weberovou, která, přestože byla zcela čerstvou maminkou, nezůstala přípravě nic dlužna. Nelze také opomenout zásluhy předsedy liberecké obce Ing. Hrona a jeho týmu. Jejich pohostinnost byla příkladná a vše klapalo. Liberečtí dostali od nás velkou „jedničku“, byli opravdu fajn.

V úvodu pátečního večera se konala ve společenském sále liberecké synagogy malá slavnost. Důvodem bylo „přestřížení pásky“ nad novým sidurem, který vydala ►

Závěr bohoslužby – nové sidury se poprvé dotýkaly Tóry...

- Bejt Simcha za majoritní finanční podpory amerického mecenáše Harryho Friedlanda, který přijel do Děčína, aby se této slavnosti osobně účastnil. Podrobnou informaci o této oslavě přinášíme na následující dvoustraně.

A jaký byl program? Po slavnostním uvedení nového siduru se konal v liberecké synagoze Kabalat šabat, následovala večere a výuka izraelských tanců.

Druhý den začínal šacharitem v liberecké synagoze a pak následovalo studium s rabínem Kučerou. Po společném obědě se konala panelová diskuse a velmi zajímavá přednáška prof. Paula Liptze k 60. výročí Státu Izrael, jeho úspěchů a výzvách. Po diskusi jsme odešli na večeri, a pak hurá až k úpatí Ještědu, odkud nás lanovka dopravila k majestátní stavbě hotelu na samém vrcholu. Krásné prostředí na úpatí nádherného hotelu a romantický (byť větrný) večer byly příjemnou kulisou k havdale, po které

jsme stihli i pár tanců. Byl to opravdu velmi pěkný zážitek, na který se bude dlouho vzpomínat.

Třetí den, v neděli, bylo opět na programu studium s rabínem Tomem Kučerou, po kterém dr. Markéta Lhotová přednesla přednášku o historii Židů v Liberci a okolí. Ilustrovala ji spoustou fotografií a písemných památek, které nechala kolovat mezi účastníky. Po společném obědě se prodával zájemcům nový sidur a pak následovala hodnotící beseda s rabínem Kučerou.

Sedmdesát účastníků se společně pomodlilo, poučilo i pobavilo. Účastníci říkali, že liberecký šabatón byl ještě lepší než děčínský, my doufáme, že ten třetí, který plánujeme na léto roku 2009, bude zase o kousíček lepší toho letošního. Druhý reformní šabatón skončil – chystejme třetí a těšme se!

► Milan Kalina

Foto Jan Syka

Profesor Paul Liptz přednáší o 60. výročí Státu Izrael.

EVROPSKÝ DEN ŽIDOVSKÉ KULTURY V ČR

neděle 7. září 2008

PRAHA

Židovská obec v Praze pořádá koncert Jerusalem Cantors Choir, který se bude konat v Jeruzalémské synagoze od 19 hodin. Koncert je určen pro členy ŽOP a FŽO a pro zvané hosty.

Sdružení Bejt Simcha nabízí komentovanou prohlídku Nového židovského hřbitova. Začátek ve 14 hodin. *(viz inzerát na straně 3)*

BRNO

Synagoga na Skořepce bude otevřena od 9 do 16 hodin, komentované prohlídky budou v 10 a ve 14 hodin.

Centrum Židovské obce Brno, třída Kpt. Jaroše 3, bude otevřeno od 10 do 16 hodin. Návštěvníci budou mít možnost prohlédnout si rituální koupel mikvi, nahlédnout do košer kuchyně a ochutnat tradiční šabatový pokrm barches.

Ve 12 hodin bude pro děti i dospělé připravena dílna Badatel.

Židovský hřbitov bude otevřen v neděli 14. 9. 2008 od 8 do 18 hodin, komentovaná prohlídka bude v 9.30 hodin.

Výstava obrazů Věry Provazníkové od 2. 9. 2008.

Benefiční koncert: Židovské synagogální zpěvy v podání kantora Michala Foršta, za doprovodu Pražského filharmonického mužského kvarteta, Dělnický dům v Brně-Židenicích, 14. září 2008 (neděle) od 16 hodin, vstupné dobrovolné.

LIBEREC

Židovská obec Liberec ve spolupráci s Velvyslanectvím Státu Izrael v rámci Evropského dne židovské kultury **pořádá výstavu fotografií izraelské přírody a krajiny s názvem „Na počátku...“** autorky Shai Ginott. Výstava se koná od 2. 9. do 12. 9. 2008 od pondělí do pátku od 13 do 17 hodin v liberecké synagoze.

TEPLICE

Židovská obec v Teplicích organizuje v rámci Evropského dne židovské kultury **7. ročník Dnů židovské kuchyně** v Hotelu Prince.

OSTRAVA

Koncert souboru ADASH pod vedením pana docenta Novotného dne 4. 9. 2008 v 18 hodin síň Jednoty bratrské Ostrava.

TÁBOR – Občanské sdružení HADASA

Pod záštitou města Tábor a ve spolupráci s Českobratrskou církví evangelickou **pořádá hudebně-literární pásmo** u příležitosti Evropského dne židovské kultury. Účinkují Klezmer kapela Tábor a Divadélko Múzika Sezimovo Ústí. Neděle 7. září 2008 od 17 hodin sál Masarykova domova ČCE, Tábor.

S pomocí amerických přátel se naplnil velký sen

Bejt simcha vydala nový sidur

Co předcházelo • Dlouhé přípravy • Nový rabín • Přátelé v Liberci • Šabaton v Děčíně • Prague is beautiful • Transatlantická spolupráce • Slavnostní šabaton v Liberci

Od samého počátku devadesátých let minulého století, kdy Bejt Simcha vznikala, byla u všech členů pociťována palčivá potřeba vlastních textů modliteb nejen pro všední den, ale i pro šabat a všechny další svátky. Prvního pokusu vyhovět této potřebě se zhostila studentka londýnské Leo Baeck College Kateřina Novotná, která za pomoci rabího Andrewa Goldsteina sestavila první sidur pro potřebu naší komunity – hebrejské texty s českým překladem a transkripcí. Tento text byl určen jen pro páteční večer, měl méně než třicet stran a byl to takový jednoduchý paperback. Pro svátky a ranní bohoslužby se nadále používaly různé kopírované a „na koleně“ vyráběné a provizorně sestavované materiály. Až v roce 2003 jsme s finanční podporou Dutch Humanitarian Fund zahájili přípravné práce na vydání nového, rozsáhlejšího siduru, který by obsahoval i sobotní ranní bohoslužbu a vsuvky na svátky. Začali jsme pravidelně diskutovat nad formální i obsahovou podobou siduru a vyhledávat vhodné české překlady. Tuto „redakci“ zajišťoval Jan David Reitschläger, grafickou přípravu Michal Spevák. V následujícím roce jsme tento sidur začali používat při pravidelných sobotních ranních bohoslužbách, byl to velký pokrok, ovšem po formální stránce se stále jednalo o jednoduše svázané papíry. A navíc bylo stále potřeba opravovat chyby, které se do textu vloudily, krátit či zcela vypouštět některé pasáže a jiné naopak doplnit.

Mnohé se změnilo, když do Prahy začal přijíždět čerstvě ordinovaný rabín Tomáš Kučera. Společně s J. D. Reitschlägerem se chopil další práce na stávajícím textu a první verze – jen třicet kusů v kroužkové vazbě – se začala používat v říjnu 2006. Už v lednu 2007 následovalo padesát kusů nové verze – opět v kroužkové vazbě. Tyto sidury byly používány při bohoslužbách, které vedl rabín Kučera na židovské obci, v restauraci Mánes či při prvním reformním šabatonu v Děčíně v červenci 2007. Používat je začala

i liberecká židovská obec, jejímž rabínem se Tomáš Kučera stal v lednu tohoto roku.

Mezitím bylo dohodnuto, že se bude pracovat na skutečně „velkém“ siduru, který by vyhovoval nejen po stránce obsahové, ale měl by i důstojnou (a praktickou) formu. Bylo rozhodnuto vydat sidur v podobě klasické knihy v pevné, trvanlivé vazbě. Mezitím navázal rabín Kučera kontakt s rabínem

Normanem R. Patzem z amerického státu New Jersey, který je předsedou Společnosti pro historii československých Židů v USA. A ten zprostředkoval seznámení s panem Harrym Friedlandem. Jeho žena Barbara Levine Friedland poznala Prahu a město si zamilovala. Když zemřela, rozhodl se ovdovělý pan Friedland, že na paměť její (a při vzpomínce na její vztah k Praze) věnuje podstatnou finanční sumu na práce spojené s vydáním siduru v Čechách. Nastala pak čilá, transatlantická výměna nápadů, doporučení a rad. Zkraje letošního roku byly všechny texty připraveny a začalo vyjednávání s tiskárnou o jejich možnostech a našich požadavcích. Turnovská tiskárna

UNIPRESS projevila mimořádné pochopení pro nejednoduchou zakázku a zhotovila ji včas a ve výtečné kvalitě.

V pátek 18. července začínal v Liberci II. šabaton, který organizovala Bejt Simcha ve spolupráci s libereckou židovskou obcí, za podpory Světové unie progresivního judaismu. A to byla příležitost nejen pro „inauguraci“ nového siduru, ale také pro slavnostní poděkování všem, kdo se o jeho vydání zasloužili. Slavnosti se zúčastnil hlavní sponzor, pan Harry Friedland, který přiletěl z města Fort Lee ve státě New Jersey, USA, dále rabín Norman R. Patz, předseda Společnosti pro dějiny československých Židů se sídlem v New Jersey, USA, předseda Unie progresivních Židů v Německu, Dr. Jan Mühlstein z Hannoveru a v neposlední řadě i náš rabín Tomáš Kučera, který byl v poněkud bizarní situaci. On všechny zahraniční i domácí hosty vítal a slavnost moderoval, přitom byl ale i jedním z autorů siduru a bylo zapotřebí i jemu vyjádřit poděkování nejen za autorský podíl, ale i za neúnavnou angažovanost během celé technické přípravy.

Celý slavnostní akt byl velice příjemný, takřka rodinný, bylo to opravdové setkání přátel. Atmosféra byla skutečně skvělá a nepochybně k tomu přispěly i neformální projevy všech zúčastněných. Byli bychom rádi, kdyby i čtenáři Maskilu byli naším prostřednictvím na této oslavě účastní, a proto nejdůležitější projevy uveřejňujeme.

Harry Friedland

Fort Lee, New Jersey, USA

„Dámy a pánové, děkuji vám za příležitost zde promluvit. Jsem velmi hrdý, že zde dnes večer mohu být při uvedení vašeho nového siduru. Peníze na jeho vydání darovala moje rodina a přátelé na památku mé drahé ženy Barbary, krásné ženy a krásného člověka. Barbara milovala divadlo, byla skvělou kuchařkou a moc a moc milovala Prahu. Dojem na ni udělala nedávná obroda

zdejší židovské komunity. Nyní bude její památka spojena s budoucností českých a slovenských liberálních kongregací. A to mě činí velmi šťastným. Přeji vám hodně štěstí. Děkuji a šabat šalom!“

Dr. Jana Mühlstein

předseda Unie progresivních Židů v Německu, Hannover, SRN

„Vážené dámy, vážení pánové, milí přátelé, jménem Unie progresivních Židů v Německu děkuji pořadatelům II. šabatonu v Čechách za pozvání. Navazujeme tím na historické vztahy, které židovské komunity v českých zemích a v Německu spojovaly, komunity, které se vždy vzájemně ovlivňovaly. K tomu patřila i výměna personální, významní rabíni z Německa působili v českých zemích: snad neznámější z nich je zakladatel moderní ortodoxie Samson Raphael Hirsch, který v letech 1846–1851 působil v Mikulově na Moravě. Mimochodem musel odejít, protože byl moravským Židům příliš liberální. Na druhé straně pochází řada významných německých rabínů z českých zemí: Zacharias Frankel, zakladatel konzervativního judaismu, se narodil v roce 1801 v Praze, Isaac Mayer Wise, nestor reformního židovstva v USA, se narodil v roce 1813 v Lomničce, Leo Baerwald, poslední předválečný rabín mnichovské židovské obce narozený v roce 1883, byl rodák ze Žatce. Rabín Tomáš Kučera svým působením v Liberální židovské komunitě Beth Shalom v Mnichově a zároveň i v Čechách navazuje tedy na dlouhou a dobrou tradici.

K německému vlivu na židovský život v Čechách patří v 19. století i společná větší orientace na liberální směr židovského náboženství. Směr, který je spojen se jmény Israel Jakobson, rabín Abraham Geiger, rabín Leo Baeck nebo rabín Richard Feder.

Židé v Německu a v českých zemích sdíleli společný osud v dobrém i zlém, i v dobách nejtěžších. Společně prchali do exilu, kde založili nové obce jako Beth Hillel ve Washington Heights v New Yorku, kterou vedl již zmíněný bývalý mnichovský rabín Baerwald. Ti, kteří své domovy neopustili, se pak vydali společnou cestou utrpění do nacistických lágrů.

Po válce obě zdecimované komunity oddělila hranice. Dobře vím, jak neprodyšná

tato hranice až do šedesátých let byla, a to i pro hranice mezi Německou demokratickou republikou a socialistickým Československem, protože jsem v její blízkosti v Mostě a Teplických vyrostl. Až devadesátá léta, samotná revoluce a sjednocení Německa nám otevřely nové možnosti. A není to, myslím, náhoda, že na obou stranách hranice vedla změna poměrů i k obnově liberálního směru židovského náboženství. Obě progresivní hnutí, německé i české, jsou začleněna do

Rodný list našeho siduru

Vydavatel: Bejt Simcha, Česká komunita progresivního judaismu, Praha 2008,
Formát: A5, 216 str.
Název: Modlitby progresivního směru pro šabat, svátky a všední dny
Jméno: HEGJON LEV
Uspořádal: Tomáš Kučera, Jan David Reitschläger
Překlad do češtiny: Jan David Reitschläger, Kateřina D. Novotná
Překlad do slovenštiny: Roháček
Překlad do angličtiny: Jonathan Magonet (Sidur Lev Chadash ULPS London)
Ilustrace: Hugo Steiner-Prag
Grafická úprava: Michal Spevák, Jan David Reitschläger
Layout: Milan Kalina, Tomáš Kučera
Tisk: UNIPRESS, s. r. o., Turnov
Náklad: 1 000 ks
Copyright: © 2008 Jan David Reitschläger, Tomáš Kučera

World Union for Progressive Judaism. Toto začlenění nám pomohlo při vydání „německého“ siduru Seder ha-tefilot, jako pomohlo vám při vydání „českého“ siduru HEGJON LEV, jehož uvedení dnes slavíme.“

Rabín Norman R. Patz

předseda Společnosti pro dějiny československých Židů, New Jersey, USA

„Dobrý večer a šabat šalom. Je velkou výsadou být zde a být součástí vaší oslavy k uvedení nového siduru.

Můj učitel, Henry Slonimsky, říkal, že Bible je nejvznešenějším Božím slovem k člověku a modlitební kniha je naším nejvznešenějším slovem k Bohu. Věříme, že potřeby lidského srdce – zajištění živobytí a bezpečí, odpuštění, vláda spravedlnosti a milosrdenství – jsou hodnotami v očích Božích stejně tak jako v našich a že jsme partnery v boji za jejich dosažení tváří tvář

ohromným nedokonalostem našich životů a našeho světa.

Naše modlitby samy o sobě možná nemůžou změnit svět, jaký je, ve svět, jaký by být měl, ale pomáhají nám formulovat naše cíle a soustředit naše síly, což je nezbytné pro **tikun ha-nefesh**, nápravu duše a **tikun olam**, nápravu světa. A proto je tak důležité rozumět modlitbám, ne jen recitovat slova, která pro nás nemají žádný význam. A tak tento nový sidur, **Hegjon Lev**, představuje zásadní přínos pro naše úsilí vnést hodnoty naší víry do našeho světa.

Hegjon Lev je průkopnickým počinem pro progresivní Židy, jejichž mateřským jazykem je čeština nebo slovenština. Navazuje na ducha Augustina Steina, který před 104 lety publikoval první česko-hebrejský sidur, Maarchej Lev. Augustin Stein byl rovněž editorem Kalendáře česko-židovského, který vydával Ohr Tamid, společnost založená pro podporu česko-hebrejské bohoslužby v době, kdy český jazyk byl ústředním motivem českého národního uvědomění. Hegjon Lev také obsahuje další kus české historie: Hugo Steiner-Prag vytvořil v letech 1936–1937 ilustrace pro hebrejský machzor, který však nebyl nikdy publikován kvůli následné okupaci Československa nacisty. Kresby putovaly spolu se svým autorem do New Yorku a neobjevily se v žádné modlitební knize až do okamžiku, kdy je rabi Andrew Goldstein na můj návrh použil v machzoru Ruach Chadashah, nové modlitební knize britských liberálních Židů pro Vysoké svátky. Nyní se tyto ilustrace vrátily domů!

Kol ha-kavod rabínovi Tomáši Kučerovi a jeho spolupracovníkům, donátorovi Harrymu Friedlandovi, jehož láska k jeho zesnulé ženě Barbaře spojila její památku s touto iniciativou, a vám všem, kteří chtějí svou víru přeměnit v zásadní sílu svého života. **Jašer kochachem.**“

Slavnostní uvítání nového siduru se konalo na začátku II. reformního šabatonu v krásném a moderním prostředí liberecké synagogy. Že vše proběhlo důstojně, v atmosféře vzájemného přátelství a v radostném vzájemném seznamování, je zcela nepochybně i zásluhou liberecké židovské obce, která nám byla milou a pozornou hostitelkou.

► Milan Kalina

JAK LZE KOUPIT NOVÝ SIDUR? Jednoduše. Zavoláte na tel. č. **724 027 929** (Kateřina Weberová) nebo pošlete e-mailem na adresu reform@volny.cz objednávku a sidur obdržíte na dobírku. A cena? 450 Kč včetně balného a poštovného. V této ceně se expeduje do tří kusů, cena za objednávku více kusů se dohodne osobně.

KULTURNÍ PROGRAM ZÁŘÍ 2008

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze

Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro

tel.: 222 325 172, fax: 222 318 856

www.jewishmuseum.cz, education@jewishmuseum.cz

(Spojení: metro A, tram 18 – stanice Staroměstská; tram 17, bus 133 – stanice Právnická fakulta)

úterý 2. 9. v 18 h:

Sarajevo – mé město ze zlata – dokumentární film o sarajevské židovské komunitě od jejích počátků v 16. století až do dnešních dnů včetně rozhovorů s hlavními aktéry nedávné bosenské války. Uvádí **Yeichiel Bar-Chaim**, předseda The American Jewish Joint Distribution Committee pro země Evropy. Anglické titulky, beseda tlumočena do češtiny.

čtvrtek 4. 9. v 19 h:

Koncert skupiny NIKITOV ve Španělské synagoze. Nizozemsko-americký akustický kvartet zpívá a hraje jidiš písně aškenázských Židů a židovské písně s prvky cikánského jazzu. Vedoucí souboru zpěvačka Niki Jacobs zpívala v USA se slavnou skupinou The Klezmatics. Její spoluhráči (housle, kytara, kontrabas) mají klasické hudební vzdělání a hráli v USA s klasickými, bluesovými i jazzovými hudebníky. *Vstupné 80 Kč*

pondělí 15. 9. v 18 h:

Tumbalajka: klezmer, lidová hudba východní Evropy, ale i Gustav Mahler a Dmitrij Šostakovič. **Karin Sarkisjan** (Arménie) – zpěv, **Viktor Ehlscheidt** (Německo) – akordeon, **Václav Eichler** (Česká republika) – klarinety, saxofon, tarogato. *Vstupné 50 Kč*

úterý 16. 9. v 18 h:

Yehuda Nir: Zmařené dětství. Prezentace knihy vydané nakladatelstvím Milenium Publishing. Autobiografický příběh židovského chlapce, který přežil druhou světovou válku pod falešnou identitou, zúčastnil se varšavského povstání a několikrát těsně unikl smrti. Besedu s autorem, profesorem psychologie žijícím v New Yorku, moderuje a tlumočí spisovatelka **Iva Pekárková**. Knihu uvedou nakladatelé Dagmar Heřtová a Petr Svoreň.

středa 17. 9. v 18 h:

Pojď me spolu do muzea... Povídání s pracovníky Židovského muzea v Praze o jejich práci doplněné zajímavými ukázkami. **Část 6. – dokumentace a historie Židovského muzea v Praze.** **Eva Kosáková** – vedoucí sbírkového oddělení a vedoucí odboru muzejních sbírek, **Magda Veselská** – kurátorka sbírky textilu. Moderuje **Petr Brod**.

čtvrtek 18. 9. v 18 h:

Maimonidových třináct článků víry. Cyklus přednášek vrchního zemského a pražského rabína **Karola Efraima Sidona**. **Článek devátý: V naprosté věrnosti věřím, že Stvořitel, jeho jméno bud' požehnáno, zná všechny lidské skutky a všechny lidské myšlenky, poněvadž je řečeno: Ten, kdo tvoří srdce všem a chápe všechny jejich skutky.**

pondělí 22. 9. v 18 h:

PhDr. Monika Vrzgulová, CSc. (Ústav etnologie Akademie věd SR): **Návraty slovenských Židů domů.** Přednáška z cyklu Židovská menšina v Československu v poválečných letech.

středa 24. 9. v 18 h:

Hebrejská Bible a starověké mýty: nové pohledy, nová hodnocení. Od 90. let 20. století se formuje v biblištické proud, který znovu oceňuje mýtus jako plnohodnotné a nevykořenitelné vyjádření lidské spirituality. **Část 1. Mýtus tzv. matriarchátu, mýtus posvátného sňatku, mýtus Mirjam z Magdaly zvané Maří Magdalena.** Nový přednáškový cyklus hebraistky **Terezie Dubinové, Ph.D.** Spojeno s prezentací právě vydaného sborníku přednášek autorky ve VKC **Ženy v Bibli, ženy dnes.**

čtvrtek 25. 9. v 18 h:

Blízký východ včera a dnes. Historie, současnost a souvislosti. Geografie, kultura a náboženství. **Jemen – Sokotra.** Ostrov dračí krve a Slunečních ptáků. Cyklus přednášek **Ing. Jana Neubaiera** doprovázený projekcí fotografií představuje oblasti Blízkého východu bez falešného pozlátka i černého rámu.

NEDĚLNÍ PROGRAM PRO DĚTI A JEJICH RODIČE:

7. září 2008 ve 14 h:

Arje slaví Nový rok (Roš hašana). Proč Židé začínají rok již na podzim? Co je to šofar? Proč se na Roš hašana jedí jablka s medem? Co je v knize, kterou Arje tak pozorně čte? A proč v ní nejsou obrázky? Přijďte Arjemu namalovat knížku. **Prohlídka:** Klausová synagoga

Jednotné vstupné 40 Kč

VÝSTAVY VE VKC:

Můj obraz 20. století. Výtvarné práce současně pořádané Památkem Terezín v roce 2006.

Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí a zmizelí sousedé / Pocta dětským obětem holocaustu – stálá expozice kopií putovních výstav VKC.

(Výstavy jsou otevřeny pro veřejnost po-čet 10–16 h, pá 10–15 h.)

Oba sály jsou přístupné vždy 20 minut před zahájením programu. Po začátku koncertu nebo 15 minut po začátku jiného programu není vstup do Vzdělávacích a kulturních center povolen. Není-li uvedeno jinak, vstupné je 20 Kč.

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel.: 544 509 651, fax: 544 509 652
www.jewishmuseum.cz/brno, brno@jewishmuseum.cz

úterý 2. 9. v 17 h:

Putování rabiho Löwa spící Prahou – verisáž výstavy obrazů Věry Provažnickové. Pořádáno ve spolupráci se Židovskou obcí Brno. *Vstup volný*

neděle 7. 9.

Evropský den židovské kultury – ve spolupráci se Židovskou obcí Brno je pro zájemce připravena možnost nahlédnutí do brněnské synagogy na Skořepce, rituální lázně mikve, košer kuchyně, tradic židov-

ského národa i ochutnávka tradičního šabatového pokrmu. *9–16 h volný vstup, v 10 a 14 h komentované prohlídky*

úterý 16. 9. v 18 h:

John Reeves: Pohovor (1990) – hra o psychiatrovi ve službách policejního režimu. Strhující dialog dvou lidí, z nichž každý se rozhodl pro jiný způsob života v totalitní společnosti. Učinkují Josef Červinka, Eduard Cupák a další. Překlad a režie Josef Červinka. V rámci cyklu poslechových pořadů

„Desetkrát Josef Červinka“ uvádí Mgr. **Přemysl Hnilička**.

úterý 23. 9. v 18 h:

Chevra kadiša (Svaté bratrstvo, Pohřební bratrstvo) – zahajovací přednáška cyklu „Gan chajim – Zahrady života“. Přednášku přednese Mgr. Zuzana Tlášková.

čtvrtek 25. 9. v 18 h:

Daleká cesta – promítání filmu. Ve spolupráci s naší pražskou pobočkou zahájujeme

Židovská obec v Praze
Společenský sál, Maiselova 18

PODVEČER YVONNE PŘENOSILOVÉ

středa 17. září v 15 hodin

„S doktory raději na dvě deci,“ říká herec

JIŘÍ ŠTĚPNIČKA

aneb záletný a posléze ovdovělý primář Pavlis
ze seriálu **Ordinace v růžové zahradě.**

Pořad se koná za finanční podpory Magistrátu hl. m. Prahy

Káva o čtvrté

pondělí 22. září ve 14.30 hodin

Karel Gott

„Zlatý hlas z Prahy“ zná
doslova každý, ale kdo měl
tu možnost s ním promluvit?

**Přijďte do naší kavárny,
čeká nás velmi příjemné odpoledne.**

Připravil a moderuje Honza Neubauer. jan@neub.biz

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

nový cyklus promítání filmů nazvaný
„*Filmy smrti, naděje a života – Holocaust ve filmu*“. Jako první bude představena filmová prvotina Alfréda Radoka, která byla krátce po uvedení stažena z distribuce. Vypráví příběh rodiny Kaufmannovy deportované do Terezína a dále na východ. Film originálním způsobem kombinuje fikci s expresivními obrazy terezínského gheta. Drama, Československo, 1949, 78 min. Režie: Alfréd Radok. Hrají: Blanka Waleská, Otomar Krejča, Zdenka Baldová a další.

VÝSTAVY VE VKC:

Celé září můžete zhlédnout v sále výstavu nazvanou **Putování rabiho Löwa spící Prahou**, která byla připravena jako předobraz vlastního výročí, které si budeme připomínat v příštím roce. Jedná se o obrazy a koláže výtvarnice, ale také básničky a spisovatelky **Věry Provazníkové.**

Židovské muzeum v Praze toto významné výročí připomene výstavou **Cesta života** zahájenou 31. července 2009.

Baruch HaShem Av 5768/srpen 2008

Vrchní pražský a zemský rabinát,
Federace židovských obcí,
Židovská obec v Praze a Pražská
škola synagogálního zpěvu
a liturgie vracejí téměř po
sedmdesáti letech zpět:

Šabat Chazanut

v Jeruzalémské synagoze.

**Skvělí kantoři doprovázeni
sborem Jerusalem Cantor's
Choir povedou všechny
šabatové bohoslužby
v Jeruzalémské synagoze.**

**v pátek 5. 9. 2008
v 19 hodin**

Kabalat Šabat a Maariv

**v sobotu 6. 9. 2008
v 9 hodin**

Šachrit, čtení z Tóry
a Musaf

Kantoři a sbor také
povedou šabatové písně
během večere a oběda
**v pátek večer v 20.30 h
a v sobotu v 12.30 h**
v restauraci Šalom,
Maiselova 18, Praha 1.

**(Vyučování synagogálního
zpěvu bude probíhat
i v Pražské škole
synagogálního zpěvu
a liturgie.)**

Prolíbalí se k okupaci A PŘIJELY TANKY...

Uplýnulo už čtyřicet let od oné podivné události – a přesto jako by to bylo včera. 21. srpna 1968 jsme byli obsazeni sovětskou armádou s několika kosmetickými přívěsky bulharské, maďarské, polské a německé branné moci. Co tomu předcházelo? Desítky, možná stovky polibků vroubily cestu od lednového pléna ÚV KSČ až k oné noci plně přistávajících Antonovů. Ty polibky si vyměňovaly stranické garnitury v Bratislavě, v Čierné nad Tisou a všude tam, kde se soudruzi museli zpovídat svým kremelským pánům. Polibky plně jedu, asiatské lstivosti a věrolomnosti – to byla ta pravá tvář soudružské erotiky nerozborného přátelství, rituálně praktikované na letištích, nádražích i tribunách. Tak jako se některé zvířecí druhy identifikují očicháváním nebo dotyky tykadla, soudruzi té nejvyšší kategorie se objímali a vlhce značkovali své protějšky...

Byla to podivná okupace. Statisíce vojáků a tisíce tanků přijelo chránit české a slovenské občany před neexistující kontrarevolucí, jednotky prvního sledu byly složeny z tupých, nekomunikativních tváří stepních zoufalců, kteří se domnívali, že bojují proti západnímu Německu a Lipenskou přehradu si pletli s Baltem. Nefungovalo jim spojení, bloudili, pletli se navzájem, selhalo jim týlové zabezpečení a byli vystaveni hladu a žízni. Moc se ta slavná armáda nevyznamenala, a to ještě ani nemusela bojovat. Ale jednou bojovou akcí se přece jen do historie zapsala. Byl to její smělý útok proti Národnímu muzeu na Václavském náměstí. Kulometná palba vrývala autogramy okupantů do sloupů z měkkého pískovce, střely odlamovaly kusy fasády a ničily vzácnou štukovou výzdobu muzejních sálů. Proč „bojovali“ proti muzeu, nikdo doopravdy neví, později se začalo mluvit o tom, že si ho snad spletli s rozhlasem... Podivná válka v míru!

Národní muzeum (jako přímá oběť) se rozhodlo připomenout tyto události unikátní výstavou zahájenou dne 21. srpna na ochozu muzea. Slavnostního aktu se zúčastnil předseda vlády ČR Mirek Topolánek se svým slovenským kolegou Robertem Ficem, dále předseda Senátu PČR Přemysl Sobotka, primátor hl. města Prahy Pavel Bém a další významní čeští a slovenští hosté. Všichni tito hosté stáli

pod fasádou, která dodnes nese stopy ruské munice. Národní muzeum se jako jedna z nejvýznamnějších vědeckých a společenských

jen exponát vojenského muzea, ale stovky podobných oblud ještě před několika dny projížděly bez pozvání malou suverénní kavkazskou

Tank před muzeem byl v den zahájení výstavy obsazen staty v uniformách Sovětské armády.

institucí rozhodlo k 40. výročí okupace připravit výstavu, která připomíná nejen srpen 1968, ale i proces Pražského jara, posrpnový vývoj v Československu a nástup normalizace.

Výstava se skládá ze tří navzájem propojených částí. Venkovní část výstavy navozuje atmosféru pražské ulice v srpnu 1968, jsou zde instalovány dobové plakáty, letáky a transparenty a návštěvník se může seznámit s tehdejší tiskem v originálním novinovém stánku. Iluze je dokonalá, z novinového stánku zní z tranzistorového rádia vysílání tehdejšího rozhlasu...

Vitrína s osobními věcmi Jana Palacha

Před muzeem a na jeho rampě vidíme zaparkovanou černou Tatru 603, symbol stranického papalášství, tehdejší autobus Škoda, sanitku či policejní Volhu s modrým pruhem, pardon – hlídkový vůz Veřejné bezpečnosti. Pravou senzací je však originální ruský tank, který stojí na chodníku a hlavní míří na budovu. Trochu z toho mrazí i po letech. Dnes je to

zemí. Nic se nezměnilo! Carská imperiální rozpínavost, sovětské pošlapávání mezinárodních norem a získávání území za každou cenu nebo snaha dnešního Ruska získat zpět vliv nad bývalými sovětskými satelity. Za sto let jen jediný recept: vojáci a tanky!

Pokračování výstavy je ve foyer muzea, kde se mladá generace může seznámit s obdobím Pražského jara, srpna 1968, krátkého posrpnového vývoje a nástupu normalizace. Autoři výstavy získali i unikátní předměty. Je zde Palachova taška se všemi osobními věcmi, které měl tento hrdina v den upálení u sebe. Ani po letech nejsou lidé lhostejní, viděl jsem u diváků i slzy. Jsou zde také předměty z osobního vlastnictví Alexandra Dubčeka, ale i exponáty, které se týkaly olympiády v Mexiku nebo mistrovství světa v hokeji v roce 1969.

Součástí expozice je i výstava o obětech okupace, kterou připravil Ústav pro studium totalitních režimů. Na výstavě, která potrvá do 30. září 2008, se podílel Senát PČR, Vojenský historický ústav, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Ústav pro studium totalitních režimů ve spoluprádě hlavního města Prahy. Výstava stojí za zhlédnutí. Nejen pro její historické memento, ale i pro zatracené aktuální poselství, které nám vystavený tank přivádí do dnešních dní.

► Text a foto Milan Kalina

**Židovská obec v Praze
a Federace židovských obcí v ČR zve**

na koncert mužského pěveckého sboru z Izraele

JERUSALEM CANTORS CHOIR

vedený sbormistrem kantorem Binyaminem Glickmannem

**7. září v 19 hodin
v Jeruzalémské synagoze.**

Na programu jsou písně liturgické, jidiš a písně z Izraele.

**Vstupenky zdarma jsou od 25. 8. k vyzvednutí u paní Evy Fantové,
Jáchymova 3, denně v 10–12 h, fantova@kehilaprag.cz, tel. 226 235 051.**

Koncert se koná u příležitosti Evropského dne židovské kultury.

Židovská obec v Teplicích hledá správce židovského hřbitova

K dispozici je podkrovní byt v nově zrenovované budově v areálu hřbitova (10 min. od centra Teplic). Podmínky nástupu dohodou při osobním jednání.

Kontakt: Tomáš Pulc, tel. 602 419 466,
e-mail: kehila@volny.cz
Židovská obec Teplice, Lipová 25/333,
415 01 Teplice

Město Dobříš a Kulturní dům Dobříš (synagoga)

zvou na

SLAVNOSTNÍ ODHALENÍ PŮVODNÍCH KAMENNÝCH DESEK DESATERA

v pátek 5. září 2008 v 18 hodin.

Zahraje Swing band Dobříš a bude zahájena výstava fotografií Nicka Millera.

Čtvrtý ročník pietní vzpomínkové akce v souvislosti s výročím teroristických útoků na New York a k uctění památky obětí islámského terorismu

čtvrtek 11. září 2008, 17–17.30 hodin

Jungmannovo náměstí, Praha 1

Účastí na pietně pojatém shromáždění uctíme nejen památku obětí z newyorského obchodního centra v roce 2001, ale i nevinných obětí opakovaných teroristických útoků proti izraelskému lidu a terorismu kdekoliv v Evropě a ve světě. Teroristům není možné ustupovat. Na pietním shromáždění promluví několik osobností, ale část slov nahradí vystoupení oblíbené kapely **LÉTAJÍCÍ RABÍN**.

Kontakty: Lukáš Petřík (Mladá pravice), 725 549 457, Lukas.petrik@centrum.cz
Martin Rejman (Konzervativní strana), 603 288 715, martinrejman@seznam.cz

Mezinárodní kongres

SOUČASNÁ HROZBA NEONACISMU A PROJEVY XENOFOBIE

1.–4. 10. 2008, Praha – Lidice – Ležáky

Po celé Evropě se nalézají místa, která byla postižena podobně jako Lidice během druhé světové války. Toto spolupracující společenství obdobně postižených míst v EU se nazývá „Martyr Cities“. Památníky v místech, na která se nesmí zapomenout, se snaží uchovat historickou paměť mnoha způsoby. Jedním z nich je pravidelné setkávání. Pořádání kongresu v roce 2008 se ujal Památník Lidice.

Program kongresu se skládá ze série přednášek, diskusí a seminářů, které proběhnou v Praze, a dále je na programu prohlídka Lidic a Ležáků.

Podrobný program a další informace najdete na www.lidice-memorial.cz

**NADAČNÍ FOND OBĚTEM
HOLOCAUSTU**

**vyhlašuje výběrové řízení
na podporu projektů
v programech:**

PÉČE

Podpora projektů sociálně zdravotní péče se zvláštním zřetelem k potřebám těch, kteří přežili holocaust

PŘIPOMÍNKA

Podpora projektů sloužících k důstojné připomínce obětí holocaustu a vzdělávání o holocaustu

BUDOUCNOST

Podpora projektů vzdělávacích aktivit v oblasti judaismu

OBNOVA

Podpora projektů rekonstrukce, obnovy a zachování židovských památek

**Uzávěrka pro příjem žádostí
je 24. září 2008.**

**Další informace získáte
u koordinátorek programů:
PÉČE, PŘIPOMÍNKA A BUDOUCNOST**

Andrea Fictumová,
fictumova@fondholocaust.cz,
t.: 224 261 573, 737 905 629
f.: 224 262 563
OBNOVA: Marta Malá,
mala@fondholocaust.cz,
t.: 224 261 615, 777 331 937
f.: 224 262 563

www.fondholocaust.cz

7. ročník festivalu Hudba v synagogách plzeňského regionu

7. září od 19 hodin

Plzeň – Velká synagoga:

Soňa Červená (recitace), Daniel Wiesner (klavír)

14. září od 19 hodin

Kdyně – synagoga:

Tre Violini: Miroslav Vilímeč, Jitka Nováková, Libor Vilímeč (housle),
Milada Nejdlová (klavír)

LITERATURA NEJEN S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Pro mne, pro mou generaci, se jednalo o traumatizující zážitek, který nikdy nebude zapomenut. Čtyřicet let nás dělí od okamžiku, kdy jsme byli poníženi ruskou okupací. Ano, píšší záměrně ruskou, protože ony další čtyři okupační armády byly vynucenou kosmetickou úpravou moskevské policejní akce proti pokusu o větší míru demokracie a svobody v Československu.

Vysvětlovat okupaci Československa jako náhodný politický exces jednoho kremelského vůdce by byl tragický omyl. Ruské tanky likvidovaly v roce 1953 nespokojené obyvatel NDR a v roce 1956 utopily v krvi povstání Maďarů. Stálá úloha ruské armády při likvidaci ohnisek nespokojenosti v různých neruských sovětských republikách je už také známa. Jedná se stále o totéž. Ruská imperiální politika byla bezohledná v době carismu, nezměnila se za sovětské moci, a jak vidíme z posledního vývoje v Gruzii, nezměnila se ani do dnešních dnů.

*Poznat všechny okolnosti této politiky je velmi potřebné. Musíme proto vysoce ocenit práce našich historiků Bárty, Janáčka, Kaplana, Kociána, Kubů, Kurala, Mencla, Navrátila, Pecky, Prečana, Sládka, Tůmy, Vondrové a Žatkuliaka. Ti se spojili, aby pod záštitou Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR zpracovali **Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970**. Skvělá řada publikací vydaná péčí brněnského nakladatelství **DOPLNĚK** je nepostradatelným zdrojem informací, dokladů, a dokumentů, z nichž mnohé jsou v těchto Pramenech publikovány poprvé. Proto si dovoluji v tomto jubilejním čase připomenout a doporučit některé z těchto publikací.*

Jindřich Pecka, SPONTÁNNÍ PROJEVY PRAŽSKÉHO JARA 1968–1969, 295 str., DOPLNĚK Brno

Tato publikace celou řadu *Pramenů* zahajuje. První svazek edice, stejně jako všechny následující, má jednotnou vnější úpravu, formát, grafické řešení i vnitřní skladbu.

Kdo si pamatuje ony srpnové dny, potvrdí, že Praha se proměnila v jednu jedinou velkou a proměnlivou plakátovací plochu. Od jednoduchých vzkazů typu: *Jděte domů!* k různým veršům, upraveným pořekadlům, písňovým textům, nejrůznějším parafrázím.

Z hlediska funkční informační struktury se jedná o bezprostřední prameny, které jsou samy součástí historické skutečnosti. Podle vži-

té typologie patří převážně do kategorie pramenů dochovaných ústně, jako např. zvěsti, bezprostřední informace (zprávy), anekdoty nebo živě tradované písně. Na jejich charakteristice přitom nic nemění, jsou-li písemně nebo audiovizuálně fixovány. Jen dobová hesla a nápisy tvoří vyhraněnou skupinu písemných pramenů. K nim patří ještě anonymní poezie a letákové písně, které nebyly určeny ke zpěvu, ale jako svébytný novinářský žánr komentovaly časové události. Velmi časté jsou parafráze známých písní a básní. Dnes již zemřelý autor Jindřich Pecka shromáždil v publikaci tisíce nápisů, veršů, básní, parafrází, anekdot nejen z Prahy, ale z celé republiky. Právě tyto „uliční lidové žánry“ dokreslují atmosféru oněch sedmi pohnutých dnů velmi živě a plasticky. Spontánní odpor všeho lidu vůči okupaci, okamžité reakce a stejné chování na celém území republiky využívala Moskva propagandisticky a tvrdila, že to vše jsou předem připravené reakce kontrarevolučních ideocenter.

Jitka Vondrová/Jaromír Navrátil, MEZINÁRODNÍ SOUVISLOSTI ČS. KRIZE 1967–1970 (červenec–srpen 1968), 321 str., DOPLNĚK, Brno

V prvním svazku jsme se mohli přesvědčit, jak reagovala veřejnost, jak se vyjadřoval lid v ulicích našich měst. V dalším svazku, který představují, jsou jiné reakce. Nalezne zde desítky dokladů z fondu předsednictva ÚV KSČ, z osobního fondu Alexandra Dubčeka, Antonína Novotného i Gustáva Husáka, archivu MZV a ze sbírky Komise vlády ČSFR pro analýzu událostí let 1967–1970.

Z těchto autentických dokumentů ještě i po čtyřiceti letech běží mráz po zádech. Čtete stenografické zápisy telefonních rozhovorů mezi Brežněvem a Dubčekem, a nejsou to rozhovory dvou suverénních státníků. Brežněv jej úkoluje, navrhuje кадровé změny, kritizuje konkrétní články v novinách, vyčítá liknavost a vyhrožuje. Dubček se brání, že všechno chce svůj čas, že se všichni snaží, ale věci nejdou dělat ze dne na den...

Ve svazku se seznámíme s klíčovými dokumenty oné doby, protokoly ze všech jednání včetně toho moskevského, který okupaci nakonec posvětil a dal mu pseudoprávní rámec. Velmi zajímavé jsou i telegramy, kte-

ré se vyměňovaly mezi sídlem naší delegace v OSN a naším ministerstvem zahraničních věcí, mnohé vysvětluje i telefonní rozhovor mezi prezidentem Svobodou a Brežněvem z 31. srpna 2008.

To vše jsou nejen autentické dokumenty, ale také léky, kterými můžeme úspěšně léčit důvěru v sovětskou, potažmo ruskou politiku. Mluví-li v Moskvě o demokracii, respektu k národní a státní suverénosti a zásadě nevměšování, pak si prolistujme tento sborník a připomeňme si, jak tato slova vypadají v praxi.

Antonín Benčík/Jaromír Navrátil/Jan Paulík, VOJENSKÉ OTÁZKY ČS. REFORMY 1967–1970 (vojenská varianta řešení čs. krize 1967–1968), 362 str., DOPLNĚK, Brno

Pokus o čs. reformu v letech 1967–1970 zasáhl všechny oblasti státního i občanského života, vojenskou sféru nevyjímaje. A právě té je věnován tento svazek, jehož cílem je zdokumentování pohybu čs. armádního mechanismu v druhé polovině šedesátých let a postavení čs. armády v politických a vojensko-strategických záměrech Sovětského svazu včetně srpnové intervence. V druhém díle tohoto svazku se autoři zabývají důsledky intervence, vlivu Střední skupiny sovětských vojsk na obnově byrokraticko-centralistického režimu (normalizace) a také roli, kterou v tom hrála naše armáda.

Základním rámcem pro řešení vojenských otázek v poúnorovém období byla sovětizace armády, její dvojitá podřízenost. V té primární podléhala generálnímu štábu Sovětské armády a od roku 1955 statutárně hlavnímu veliteli spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy, a teprve v druhé řadě čs. ústavním orgánům. Od roku 1960 byla situace ještě méně standardní. Armáda byla de facto vyčleněna z kompetence vlády a parlamentu a podřízena předsednictvu ÚV KSČ (vojenské komisi obrany, v jejímž čele stál první tajemník).

Sborník přináší doklady o tom, že Československo mělo ze všech zemí Varšavského paktu nejvíce obyvatelstva ve zbrani (1,64 %) a pod přímé velení Varšavské smlouvy jsme podřídili 14 divizí a dvě samostatné brigády, tedy stejný počet jako mnohem větší Polsko.

► Sborník nás informuje i o úkolech naší armády. Ta byla začleněna do tzv. prvního sledu ozbrojených sil Varšavské smlouvy. Znamenalo to schopnost do 30 minut opustit posádky a plnit bojové úkoly na široké frontě čs. západní hranice. Počítalo se s tím, že teprve po 72 hodinách, od okamžiku vypuknutí války, by byl na tomto úseku nasazen druhý sled jednotek aliance, především sovětských. Pokud to přeložíme do civilního jazyka, pak díky předpokládané obraně ze strany západních zemí by došlo k praktickému zničení našich jednotek a sovětská vojska by se potýkala už s unaveným a vyčerpaným soupeřem. V případě použití jaderných zbraní by našemu území hrozilo 60–70 jaderných protiútoků, což by znamenalo konec nejen armády, ale i totální likvidaci celé ho Československa.

Ve sborníku jsou publikovány dokumenty z jednání ministra obrany, dokumenty o armádních cvičeních (a to i z jiných zdrojů), varovná upozornění o chystané okupaci, diplomatická korespondence mezi ČSSR a USA v předvečer okupace atd., a mnoho dalších, vesměs unikátních dokumentů.

František Koudelka/Jiří Suk,

MINISTERSTVO VNITRA

A BEZPEČNOSTNÍ APARÁT V OBDOBÍ PRAŽSKÉHO JARA 1968 (leden–srpen 1968), 352 str., DOPLNĚK, Brno

Ministerstvo vnitra a bezpečnostní aparát patřily k nejdůležitějším nástrojům a oporám totalitního komunistického režimu. Je proto zcela logické, že jejich postavení a roli je věnován samostatný svazek ediční řady *Prameny*. Do kompetence ministerstva patřila kromě bezpečnostní problematiky i pasová a vízová agenda, vězeňství, požární ochrana, civilní obrana, archivnictví, místní hospodářství, metodické řízení národních výborů atd. Vedle výše jmenovaných funkcí si v průběhu let „vnitro přisvojilo“ i Ústřední správu geodézie a kartografie (mapy), ministr také odpovídal za Ústřední publikační správu (cenzura). V rukou ministra vnitra se tak koncentrovala obrovská moc. Ministerstvo mělo být řízeno a kontrolováno vládou. Pokud tak činila, pak jen v oblasti civilní správy, do řízení a kontroly bezpečnostních složek nezasahovala, omezovala se jen na formální činnost spjatou s legislativním postupem. Dokonce ani Národní shromáždění nepředstíralo jakési řídicí či kontrolní funkce a neustavilo (!) branný ani bezpečnostní výbor. Řízení bezpečnostního aparátu bylo celé vyhrazeno komunistické straně,

kteřá zde uplatňovala princip přímého řízení. Ve druhé polovině šedesátých let se rozšířily styky vedoucích funkcionářů StB s jejich partnery v moskevském ústředí KGB. Skupina představitelů KGB, která trvale působila na HS StB, sice bezprostředně nezasahovala do činnosti aparátu jako v padesátých letech, ale dostávala všechny informace, věděla o všech akcích a stále platilo, že žádné důležité rozhodnutí na čs. straně nebylo myslitelné bez posvěcení představitelů KGB. Podobně jako v resortu obrany, ani zde jsme nebyli v suverénním postavení, ale de facto v roli podřízených vazalů.

Ve sborníku jsou publikovány nesmírně zajímavé dokumenty, např. zpráva ministra o tzv. strahovských událostech (brutální zásah Veřejné bezpečnosti proti studentům z 31. října 1967), jsou zde dokumenty o navrhovaných změnách v práci StB, rozvedky a kontrarozvedky v době, kdy byl ministrem vnitra generál Josef Pavel. Nejzajímavější částí sborníků jsou pochopitelně dokumenty o chování bezpečnostních složek v období okupace. V podstatě všechny se přihlásily k loajalitě vůči stávajícímu politickému vedení státu a odmítly spolupráci s okupačními jednotkami. Vedle toho je zdokumentována i činnost skupiny, která už před okupací připravovala tuto variantu, po okupaci nechala zatknout naše politiky a snažila se podporovat ideu rolnicko-dělnické vlády. Vedoucím činitelem skupiny byl náměstek ministra Šalgovič.

Sborník zachycuje i dobu nastupující normalizace a kádrová opatření v bezpečnostních složkách, tedy „odvetu“ husákovského vedení za prokázanou loajalitu v srpnu 1968.

Jindřich Pecka/Vilém Prečan,
PROMĚNY PRAŽSKÉHO JARA –

Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v čs. společnosti 1968–1969, 445 str., DOPLNĚK, Brno

Známi a zkušení autoři, historici Pecka a Prečan, shromáždili v této publikaci několik velmi zajímavých studií, např. o úloze MUDr. Františka Kriegela, o historii Koordinačního výboru tvůrčích svazů, o postavení a roli parlamentu v srpnových okupačních dnech a o roli Ludvíka Svobody v srpnovém týdnu. V další části publikace jsou materiály o studentském hnutí, o petici „Deset bodů“, o odborech a heslu generální stávky. V poslední části publikace je perfektní chronologický přehled důležitých událostí od 27. 6. 1967 – 20. 12. 1970 a přehledy federálních i národních vlád.

Věra Tydlitátová, STROMY VE STAROŽÁKONNÍ TRADICI, 246 str., Zdeněk SUZA, 2008

Renomovaná autorka této religionistické studie je vedoucí Centra blízkořevýchodních studií Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. Vybrala si téma skutečně vzácné, protože posledním autorem, který se zabýval podobnou tematikou, byl Slavomír Daněk (1885), který v roce 1917 vydal svou disertační práci *Posvátné stromy ve starém zákoně*.

Práce je členěna do sedmi kapitol s názvy *Strom jako partner a znak člověka, Strom jako symbol kosmu a řádu, Strom života, Strom*

jako znak, Ela, otec nebo matka, Odkaz Slavomila Daněka, Otevřené otázky a hypotézy. V závěru knihy je připojen velmi pečlivý aparát s rejstříky rostlin, dřevin a bylin, problémy transkripce a transliterace a samozřejmě použita a citovaná literatura včetně internetových zdrojů.

„Téma stromu v Tanachu je zdánlivě jednoduché, až banální, neboť téma přírody a přírodních fenoménů vůbec se dostává do popředí teologického a exegetického zájmu úměrně tomu, jak stoupá zájem laické i odborné veřejnosti o environmentální témata,“ říká autorka v úvodu, kde se zabývá metodologickými problémy a o několik odstavců níže pokračuje: „Nástup širokého spektra duchovních hnutí, v nichž západní civilizace hledá své vyjádření, od exotických náboženství Východu či Ameriky až po gnosticky zabarvený komplex hnutí new age vyvolávají určitou potřebu zamyslet se nad místem přírodních fenoménů v tradičním zdroji židokřesťanské civilizace, v bibli.“

Autorka také upozorňuje na určitou asymetrii ve vztahu člověka ke zvířatům, kdy si tato ze strany lidí vymohla v poslední době spravedlivější přístup, který se odráží v adekvátní teologii a nové interpretační citlivosti, zatímco rostlinná říše zůstává prozatím na okraji bližšího zájmu.

Publikace Věry Tydlitátové je velmi inspirativní a mnohé problémy, které čtenáři předkládá, se týkají naší současnosti, ale májí nesporný přesah do budoucích let, jejíž podoba autorce leží na srdci. Se všemi jejími závěry nemusíme bezpodmínečně souhlasit, ale měli bychom je brát vážně a pomáhat při hledání nových řešení a odpovědí.

► Milan Kalina

praktický průvodce židovským rokem

ROŠ HA-ŠANA, JOM KIPUR vysoké svátky

Oslavy Nového roku (*Roš ha-šana*) i Dne smíření (*Jom kipur*) se vyznačují dlouhými slavnostními bohoslužbami se speciální liturgií. V našem stručném průvodci se nebudeme pochopitelně pouštět do rozboru sváteční liturgie, ale chceme vám nabídnout několik rad a tipů pro domácí oslavu těchto svátků.

Ještě než se pustíme do svátečních příprav, připomeňme si to nejdůležitější. Hlavním motivem Vysokých svátků je odpuštění a nový začátek. Ve svých modlitbách prosíme Hospodina o odpuštění pro sebe i celý Izrael. Ale toto odpuštění se týká pouze toho, čímž jsme se provinili ve svém vztahu k Hospodinu, nikoliv vůči jiným lidem. O nápravu mezilidských vztahů se musíme zasadit sami nikoliv modlitbami, ale tím, že požádáme o odpuštění přímo ty, jimž jsme nějak ublížili. A naopak jsme-li o odpuštění požádání my někým, kdo cítí provinění vůči nám, měli bychom se s ním rovněž smířit. To je základní předpoklad ke skutečnému naplnění smyslu Vysokých svátků.

A nyní, když jsme se usmířili se svými blíznými, můžeme se pustit do dalších příprav. Slavnostní stůl na Roš ha-šana připravíme podobně jako na šabat (včetně svíček a vína), s několika rozdíly: stejně jako o šabat máme dvě chaly, ovšem tradičně se mění jejich tvar, místo obvyklých spletených máme chaly kulaté – symbol dokonalosti a cyklického plynutí času. Místo soli budeme tentokrát chaly namáčet v medu (neboť si přejeme, aby nový rok byl sladký), který je tedy rovněž třeba připravit. A tradičním pokrmem pro tuto příležitost jsou i jablka (vhodné předem nakrájet na plátky či menší kousky).

Svátek začíná jako obvykle zapálením svíček, s příslušným požehnáním. To je stejné jako na šabat, jen na konci je změna:

וְצַנְנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל-יוֹם טוֹב:

...ve-civanu le-hadlik ner šel jom tov.

...a přikázal jsi nám zapálit sváteční světlo.

Navíc přidáváme požehnání „še-hechejanu“, neboť nám bylo dopřáno dožít se této slavnostní příležitosti nového roku.

Před svátečním jídlem se recituje klasické požehnání nad vínem („bore p^eri ha-gafen“) a kiduš, jehož text najdeme v *machzoru*. Následuje (po umytí rukou) požehnání nad chalou, které se oproti běžnému nijak neliší. Ovšem, jak již bylo řečeno, místo solení se tentokrát chala namáčí v medu (tak to děláme až do sukot).

Poté namáčíme v medu také jablko, říkáme požehnání p^eri ha-ec a speciální novoroční požehnání:

יְהִי רְצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵינוּ אַבּוֹתֵינוּ
שֶׁתְּחַדֵּשׁ עֲלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה.

Jehi racon mi-lfanecha, adonaj elohejnu ve-elohej avotejnu, še-techadeš alejnu šana tova u-m^etuka.

Nechť je to tvá vůle, Hospodine, Bože náš a Bože našich předků, abys nám obnovil nový a sladký rok.

Slavnostní jídlo, které následuje, může být cokoliv podle vaší chuti, ale jsou některé pokrmy, které se při Roš ha-šana

tradičně servírují pro svůj symbolický význam. Je to zejména ryba, jakožto symbol plodnosti a hojnosti (případně rybí hlava, tedy roš), v našich zeměpisných šířkách a po celé východní Evropě to býval *cimes* (mrkev na sladko) a chybět nesmí ani různé druhy sladkého medového pečiva (medový koláč, vdolečky *tejglach*).

O Jom kipuru budeme mít v tomto směru vše jednodušší, neboť se jedná o celodenní půst (začíná v předvečer Jom kipur a končí až po bohoslužbě *ne'ila* následující večer). Jen nezapomínejme, že v judaismu se vždy nejvíce cení život, a proto povinnost postit se (o Jom kipuru se ani nepije) nemají ti, u nichž by mohlo dojít k nějakým zdravotním komplikacím, například staří a nemocní, malé děti či těhotné ženy.

Na nový rok ráno bychom měli zajít do synagogy, alespoň proto, abychom splnili jednu speciální micvu, totiž abychom si poslechli troubení na *šofar* (a protože se jedná o micvu, je samozřejmě doprovázena požehnáním, které říkáme vždy při provádění micvy, tentokrát končí slovy „...ve-civanu li-šmo'a kol šofar“ – „...a přikázal jsi nám slyšet hlas šofaru“). Je ještě dobré si připomenout, že pokud se na Nový rok a zejména pak na Jom kipur vypravujeme do synagogy, platí určité zvyklosti v oblékání: tradiční barvou je bílá, při bohoslužbě si oblékáme talit, neměli bychom na sobě mít nic koženého a celkově by měl být náš oděv neokázalý (žádné šperky, líčení) jako výraz pokory.

Roš ha-šana je svátkem dvoudenním, oslava druhého dne se nijak zásadně neliší od oslavy dne prvního (stále si užíváme symbolických a sladkých pokrmů). Jen pro požehnání „še-hechejanu“ je třeba vytvořit novou příležitost, a tak si připravíme ovoce, které jsme v tomto roce ještě nejedli. Velmi populární je pro tuto příležitost granátové jablko – *rimon*, které je rovněž symbolem hojnosti a patří i mezi typické plody Erec Jisrael.

K novému roku samozřejmě patří také přání. Způsobů, jak přání dobrého roku vyjádřit, je více. Chceme-li někomu popřát se vším všudy, můžeme rovnou přát dobré zapsání i zapečetění (do knihy života). Je ovšem nutné rozlišovat, komu přejeme.

Jedná-li se o jednu osobu mužského rodu, říkáme: *Le-šana tova tikatev ve-tichatem*.

Pokud přejeme jedné ženě, říkáme: *Le-šana tova tikatvi ve-tichatmi*.

Více osobám je třeba popřát v množném čísle: *Le-šana tova tikatvu ve-tichatmu*.

Takto si navzájem přejeme po celou dobu *Jamim nora'im*, tedy až do Jom kipuru, kdy teprve podle tradice dochází k definitivnímu uzavírání nebeských knih.

Ovšem pokud někdo hebrejštinou nevládne a výše uvedená přání se mu zdají příliš náročná, pak jistě nikoho neurazí, popřeje-li prostě a jednoduše: *Šana tova*. Dobrý rok.

► Připravila Kateřina Weberová

Věstník Maskil – registrace MK ČR č. E 14877

Vydává židovská kongregace Bejt Simcha, přidružený člen Federace židovských obcí ČR, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, Česká republika, IČO: 61385735, tel./fax: 222 251 641, 724 027 929, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz. Maskil vychází měsíčně za laskavé podpory Ministerstva kultury ČR, Federace židovských obcí v ČR, Nadačního fondu obětem holocaustu a The Dutch Humanitarian Fund (JHF). Zájemci mohou přispět na vydávání věstníku libovolnou částkou na bankovní účet: 86-89595602070100 u Komerční banky, variabilní symbol: 88888 (5x8). Redakce: Milan Kalina, Kateřina Weberová. Redakční rada: Michal Forst, Jitka Nováková. Ilustrace: Lucie Lomová. Předtišková příprava a tisk: Typografické studio Trilabiti, s. r. o., Vodičkova 36, Praha 1. Uzávěrka příštího čísla 12. 9. 2008.